

Hodnocení vojenské okupace českých zemí v březnu 1939 v dokumentech XIII. armádního sboru

Aleš Binar

Operace „Südost“, vojenské okupace českých zemí v březnu 1939, se zúčastnilo sedm armádních sborů, 17 divizí, z toho 10 pěších, čtyři tankové a tři lehké, a nadto tři pluky SS. Tyto svazky byly rozděleny mezi dvě velitelství skupin armád (Heeresgruppe),¹ která podléhala vrchnímu velení pozemního vojska (Oberkommando des Heeres, OKH); to také vypracovalo plán operace. Po jejím skončení, obdobně jako v řadě jiných případů, vyhodnocovaly jednotlivé vojenské svazky a jednotky její průběh, tzn., že analyzovaly, zda a jak byly splněny rozkazy, zjišťovaly, jaké poznatky byly získány apod. Tyto informace předávaly nadřízenému velitelskému stupni ve formě dokumentu „zpráva o zkušenostech“ (Erfahrungsbericht). Tento dokument má ustálenou strukturu a svým obsahem i účelem odpovídá dnešní koncepci lessons learned.² Právě kritický přístup při hodnocení proběhlých operací byl jedním z důležitých prvků vysoké účinnosti německé armády.³

Dva dokumenty typu Erfahrungsbericht, které byly objeveny v německém Spolkovém archivu – vojenském oddělení (Bundesarchiv-Militärarchiv, BA–MA), umožňují bližší poznání průběhu okupace českých zemí v březnu 1939. Prvním je *Zpráva o zkušenostech „Nasazení v Česko-Slovensku“ v březnu/dubnu 1939* (Erfahrungsbericht „Einsatz Tschecho-Slowakei“ März/April 1939), kterou vypracovalo velení XIII. armádního sboru.⁴ Dokument je datován 20. květnem 1939, byl tedy dokončen s asi dvouměsíčním odstupem v celkem 130 exemplářích, přičemž tři z nich se podařilo dohledat.⁵ Zbývající byly buďto ztraceny, anebo teprve čekají na své nalezení. Tato skutečnost je klíčová proto, že dokument odkazuje na šest příloh. Textové přílohy byly přikládány ke všem exemplářům, mapové pak jen k některým. Bohužel, druhé uvedené nebyly k oněm třem nalezeným dokumentům přiloženy. Jejich ztrátu částečně suplují mapy německého vrchního velení pozemního vojska.⁶ Ty obsahují situační mapu českých zemí v měřítku 1 : 1 000 000

se zakreslenými pozicemi německých svazků, a to k raním hodinám 15. až 18. března 1939. Tyto mapy, včetně přehledové mapy z fondu velení skupiny armád 3,⁷ se přikládají formou obrázkového doprovodu.

Druhý dokument byl zpracován velením 46. pěší divize,⁸ jež náležela do svazku XIII. armádního sboru, a je datován 23. březnem v Hořovicích. Informace, které obsahuje, jsou tedy zaznamenány bezprostředně po zakončení operace. Název dokumentu *Prozatímní zpráva o zkušenostech 46. divize* (Vorläufiger Erfahrungsbericht der 46. Division) poukazuje na skutečnost, že by snad mohla existovat ještě jedna, konečná verze. Archivní výzkum však tuto hypotézu nepotvrdil. V rozporu s ní je i fakt, že pasáže z této „prozatímní“ zprávy jsou ocitovány v dokumentu XIII. armádního sboru. Obdobně pak zpráva divize odkazuje na další přílohy, které se nezachovaly. Jimi jsou poznatky o zkušenostech podřízených jednotek, konkrétně ženijního praporu 47 a průzkumného praporu 46.

Skutečnost, že existovaly obdobné dokumenty i na úrovni praporu, znamená, že po zakončení okupace českých zemí muselo být vyhotoveno velké množství těchto zpráv. Navíc úroveň těch pasáží zprávy XIII. armádního sboru, které se věnují 10. pěší divizi, nepřímou, leč jednoznačně, dokládají existenci zprávy o zkušenostech této divize. Několik málo dalších zpráv se přece jen dochovalo. Neúplná sbírka, avšak týkající se technického a logistického zabezpečení, se nachází ve fondu vojenského pobočnicka Adolfa Hitlera.⁹ Využitelnost těchto dokumentů je nicméně minimální. Zcela jinak je tomu u písemností Vojenského ústředního archivu – Vojenského historického archivu (VÚA–VHA). Ve fondu SS-Totenkopf-Standarten (Regimenter) je totiž k dispozici celkem deset dokumentů typu Erfahrungsbericht, přičemž některé z nich byly vyhotoveny až po úroveň čtyř (spojovací četa, Nachrichten Staffel).¹⁰ Ony dvě zprávy, které se předkládají, jsou tedy jen nepatrným zlomkem z toho,

1 Termín „Heeresgruppe“, konkrétně označení operačních svazů pozemního vojska, které se podílely na okupaci českých zemí v březnu 1939, se překládá jako „skupina armád“ (jedná se o zavedený termín, především pro realie druhé světové války). Nikoliv tedy jako „vojsková skupina“, což je obsahově přesnější, ale pouze pro konkrétní situaci. Takto například: Břetislav TVARŮŽEK, *Okupace Čech a Moravy a vojenská správa (15. března až 15. dubna 1939)*. HaV 1992, č. 3, s. 36.

2 Aleš BINAR, *„Erfahrungsbericht“ a jeho využití pro dějiny vojenství a vojenského umění (na příkladu okupace českých zemí 1938 a 1939)*. *Ekonomika a management* 2016, mimořádné číslo, s. 9–14.

3 Stephen HART – Russel HART – Matthew HUGHES, *Německý voják ve 2. světové válce*. Praha 2006, s. 26.

4 BA–MA, Reichsheer und Heer (RH) 24-13/241 – Erfahrungsbericht „Einsatz Tschecho-Slowakei“ März/April 1939.

5 Tamtéž; BA–MA, RH 53-13/93 – Erfahrungsbericht „Einsatz Tschecho-Slowakei“ März/April 1939; BA–MA, Reichsheer und Wehrmacht (RW) 15/223 – Erfahrungsbericht „Einsatz Tschecho-Slowakei“ März/April 1939.

6 BA–MA, RH 2/950K – Besetzung von Böhmen und Mähren, Lagekarten, 15.3.-18.3.1939 (Kopien).

7 BA–MA, RH 64-46 – Übersichtskarte 1 : 1 000 000 Südost.

8 BA–MA, RH 53-7/764 – Vorläufiger Erfahrungsbericht der 46. Division.

9 BA–MA, RW 8/v.1 – Jednotlivé zprávy typu „Erfahrungsbericht“ (druhá polovina března 1939).

10 VÚA–VHA, f. SS-Totenkopf-Standarten (Regimenter), kart. 12, inv. č. 89a – Erfahrungsberichten/Berichten über dem Einsatz Böhmen-Mähren (deset exemplářů).

FOTO: BA-MA, RH 64/46

Záměr provedení operace Südost. Za povšimnutí stojí zakreslení zamýšleného postupu 4. tankové divize (4.Pz.) směrem přes Tábor na Benešov, který nebyl realizován.

co bylo po zakončení operace Südost zpracováno, ale, vyjma výše uvedených, jediné, které se dochovalo; vše ostatní bylo v průběhu let ztraceno nebo zničeno.

Kromě dokumentů typu Erfahrungsbericht opírá se studie o další písemnosti Wehrmachtu. V první řadě se jedná o Historii 4. tankové divize (Geschichte der 4. Pz. Div.). Tento text byl sepsán až po skončení druhé světové války, a ačkoli hlavní pozornost věnuje polskému a západnímu tažení, obsahuje kapitolu, která pojednává o obsazení českých zemí (Besetzung von Böhmen und Mähren).¹¹ Další dokumenty se nacházejí v již zmíněném fondu vojenského pobočníka Adolfa Hitlera (Adjutant der Wehrmacht beim Führer und Obersten Befehlshaber). Nezbytné zasazení úkolů XIII. armádního sboru do širších souvislostí pak poskytuje fond RH 2, tedy písemnosti vrchního velitelství branné moci (Oberkommando der Wehrmacht; OKW), konkrétně poslední verze plánu Südost ze dne 1. února 1939.¹² Doplnující informace nakonec poskytuje dobový tisk, především týdeník Für Führer und Reich, který vydávalo velení skupiny armád 3.¹³

Význam obou dokumentů, tj. zprávy XIII. armádního sboru a 46. pěší divize, je nutno posuzovat ve dvou rovínách. Jednak poskytují důkladné informace o německém

vojenství a jeho úrovni, jednak přináší detailní faktografii pro poznání přípravy a průběhu okupace českých zemí v březnu 1939. Ambicí studie je přitom postihnout obě dvě. Pro oblast dějin vojenského umění mají hodnotu poznatky týkající se úrovně výcviku, organizace a nepřímého pak i záměrů velení ohledně operačního použití vojska. Dle názoru autora studie má klíčový význam závěr zprávy XIII. armádního sboru, který se týká hodnocení proveditelnosti operace za bojových podmínek z úrovně sborového velení. Tomuto aspektu bude věnována pozornost dále ve studii. Z pohledu vojenské historie přináší oba dokumenty v první řadě informace, které umožňují bližší poznání průběhu okupace, jejího chronologického rámce, přehledu nasazených jednotek a svazků a jejich bojové síly, a dále též chování československých vojáků a civilistů. Dokumenty navíc poskytují informace o zpravodajské přípravě celé operace.

XIII. armádní sbor byl pověřen okupací území jižních a části západních a středních Čech a části Českomoravské vysočiny. Ač se nejednalo o exponované území, jakými bylo zejména Ostravsko/Slezsko anebo Praha a okolí, rozsah operačního prostoru XIII. armádního sboru byl ve srovnání jednoznačně nejrozsáhlejší. Tato skutečnost

11 BA-MA, RH 27-4/199 – Geschichte der 4. Pz.Div.

12 BA-MA, RH 2/426 – Aufmarschanweisung „Fall Südost“.

13 Čtyři dochovaná čísla jsou uložena ve fondu Heeresgruppe 5 (sic!): BA-MA, RH 64/81 – exempláře Für Führer und Reich.

je předpokladem, že písemnosti sboru mají potenciál přinést relevantní poznatky k okupaci českých zemí v březnu 1939.

Okupace českých zemí v březnu 1939 představuje jeden z klíčových milníků v českých dějinách. Jejím vojenskému provedení byla proto věnována značná pozornost. Nicméně faktografie, kterou historiografie dosud zprostředkovala, vychází z velké části z českých písemností.¹⁴ V německých písemnostech, které byly využity, jsou zastoupeny jednak dokumenty nevojenského charakteru,¹⁵ jednak kořistní fondy.¹⁶ Mezi kořistní fondy patří i německé písemnosti uložené ve VÚA-VHA.¹⁷ Na nich je založena studie Jana Vajskebra z roku 2007, respektive novější monografie z roku 2017;¹⁸ ty jako jediné též využívají dokumenty typu *Erfahrungsbericht*, konkrétně zmíněných svazků *SS-Totenkopfverbände*, v neposlední řadě je nutno uvést i překladovou literaturu, která se, ač nikoliv meritorně, týká okupace českých zemí. Její kvalita však není taková, aby se bylo možno na ní prezentované informace spolehnout.¹⁹

Vzhledem k tomu, že ani zpráva XIII. armádního sboru, ani 46. pěší divize nebyly dosud českou historiografi využity, a navíc jsou obtížně dostupné (geograficky a stále více též jazykově), přikládají se do přílohy studie ve formě českého překladu. Ten je veden snahou zachovat stylistiku originálu. Pro jazyk německého velení je charakteristická úspěšnost výrazu, často přecházející v heslovitost, obzvláště u rozkazů, ale současně složitá větná skladba. Překlad se snaží v maximální míře, občas i na úkor čtivosti, držet originální stylistiky. V nezbytných případech, aby byl zřejmý smysl sdělení, byl text rozšířen, a to vepsáním doplňujících slov do hranatých závorek. Slovní zásoba písemností německé provenience vycházela z odborné terminologie, která v řadě případů zcela měnila původní („civilní“) význam slova. V těchto pasážích nemohl být text přeložen doslova.

Originál textu obsahoval množství zkratk. Záležitost jejich převedení do češtiny byla vyřešena tak, že v překladu byly beze zbytku zropešeny, přičemž při jejich prvním výskytu je na ně upozorněno v poznámce pod čarou. Názvy sídel, pokud existuje jejich český ekvivalent, byly převedeny do českého jazyka.

Edice se řídí pravidly pro vydávání novodobých pramenů, text se přetiskuje in extenso. Některé části

dokumentu však byly vynechány. Vyjma formálních náležitostí textu (obsah, rozdělovník apod.) se jedná o ty pasáže, které se přímo netýkají přípravy a vlastního průběhu operace; tematicky se zabývají zásobováním a materiálním vybavením vojska.

Originální text dále obsahoval na vnějším okraji stránky strojopisné poznámky. Jejich smyslem bylo usnadnit orientaci v textu, v některých případech však dublovaly nadpisy. V případě, že se tentýž text opakuje, tj. jednou ve statí, podruhé formou přípisu na okraji stránky, se poznámka na okraji stránky vynechává. Pokud k duplicitě nedochází, jsou ony strojopisné poznámky včleněny do textu s příslušným komentářem.

Německé vojsko

Úkol obsadit české území z jihu a jihozápadu připadl XIII. armádnímu sboru. Sbor, respektive jeho velitelství, vzniklo přeměnou územního velitelství branného kraje XIII. Území branného kraje zahrnovalo severní část Bavorska a přílehlé pohraničí Čech, které bylo v roce 1938 připojeno k Německu.²⁰ Sídlo velitelství se nacházelo v Norimberku, před zahájením operace Südost pak bylo přesunuto do Bad Kötzingu (Horní Falc v Bavorsku). V jeho čele stál generál kavalerie Maximilian von Weichs. Prostor operace nebyl pro něj úplně neznámý, v říjnu 1938 totiž velel sboru při okupaci pohraničí západních a jižních Čech.²¹

Kromě OKH, jehož vrchním velitelem byl generálplukovník Walther von Brauchitsch, podléhal XIII. armádní sbor velení skupiny armád 3 se sídlem v Drážďanech. To vzniklo reorganizací skupinového velitelství 3 v únoru 1938 v souvislosti s přípravou na okupaci Rakouska. Tehdy bylo dočasně přejmenováno na velitelství 8. armády. Velitelem skupiny armád byl od 10. listopadu 1938 generál pěchoty Johannes Blaskowitz. Kromě XIII. armádního sboru, který jako jediný z podřízených svazků postupoval z jihu, nacházely se v podřízenosti skupiny armád 3 ještě armádní sbory IV, XVI a XIV, které okupovaly severní polovinu Čech.

Dvě ze čtyř divízi XIII. armádního sboru byly pěší.²² Jejich struktura vycházela z tzv. trojkového členění, tzn., že jejich hlavní bojovou sílu představovaly tři pěší pluky. Každý z nich se členil do tří pěších praporů²³ a 13. a 14. roty. Pěší prapor se členil na tři střelecké a jednu kulometnou rotu. Posledně uvedená disponovala nejen těžkými kulomety, ale i těžkými minomety, které byly určeny pro podporu pěchoty. Tomu odpovídala i její struktura. Členila se totiž na tři těžké kulometné čety o dvou družstvech; každé družstvo disponovalo dvěma těžkými kulomety vz. 34 ráže 7,92 mm.²⁴ Celkem

14 Tomáš PASÁK, *Vstup německých vojsk na české území v roce 1939*. ČsCH 17, 1969, č. 2, s. 161–184. Obsah zmíněné studie se však fakticky rozchází se svým názvem. Studie totiž nepojednává o vojenské okupaci, ale o politickém pozadí. Dále: Roman ČÍLEK – Miloslav MOULIS, *Dokonáno jest...! Osudný březen 1939 – pohled do zákulisí*. Praha 2004; Miloslav MOULIS, *Osudný 15. březen*. Praha 1979, 214 s.

15 B. TVARŮŽEK, *Okupace Čech a Moravy*, s. 30–65.

16 Stanislav KOKOŠKA, *Unternehmen Südost: Okupace českých zemí v březnu 1939*. HaV 1997, č. 6, s. 134–150.

17 Zuzana PIVCOVÁ, *Fondy německé armády z 2. světové války ve VHA v Praze*. HaV 1993, č. 3, s. 175–181.

18 Jan VAJSKEBR, *Nasazení SS-Totenkopfverbände při okupaci českých zemí*. In: Terezínské listy 35/2007, Praha 2007, s. 45–56; Petr KAŇÁK – Dalibor KRČMÁŘ – Jan VAJSKEBR, *S jasným cílem a plnou silou. Nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938–1939*. Praha 2014, s. 135–140.

19 Kupříkladu v encyklopedii německé pěchoty je uvedeno členění vojsk, která okupovala Československo; to však vůbec neodpovídá skutečnosti. Chris BISHOP, *Organizace a bojiště německé pěchoty ve 2. světové válce*. Praha 2009, s. 14–15.

20 Burkhart MUELLER-HILLEBRAND, *Das Heer 1933–1945. Band I. Das Heer bis zum Kriegsbeginn*. Darmstadt 1954, s. 130–131.

21 BA–MA, RH 24-13/243 – *Erfahrungsbericht „Einsatz Sudetendeutschland“* (15. 11. 1938).

22 Viz též: S. KOKOŠKA, *Unternehmen Südost*, s. 137.

23 V pramenech se pěší prapory zpravidla neoznačují druhem vojskem, občas se ale lze setkat i s pojmem střelecký prapor („Schützen-Bataillon“).

24 Kulomet MG 34 byl podle lafety nasazován buď jako lehký, anebo jako těžký kulomet. Alex BUCHNER, *Das Handbuch der deutschen Infanterie 1939–1945*. Utting, b.d., s. 38.

tedy rota disponovala 12 kulometry. Kulometná rota měla ve své sestavě ještě jednu četou těžkých minometů o obdobné struktuře. Disponovala tedy čtyřmi těžkými granátometry vz. 34 ráže 8,0 cm. Střelecká rota měla zpravidla čtyři střelecké čety, každou o třech střeleckých družstvech. Družstvo představovalo základní taktickou jednotku, kterou tvořil velitel družstva a devět vojínů. Četu doplňovala ještě dvě družstva, či přesněji sekce; velitelské družstvo a minometné družstvo, které bylo vybaveno lehkým minometem vz. 36 ráže 5,0 cm.

Rota pěchotního dělostřelectva, v průběžném řazení v rámci pluku s číslem 13, se členila na tři lehké čety, každá přitom disponovala dvěma lehkými kanony vz. 18 ráže 7,5 cm, a jednu těžkou četou o dvou těžkých kanozech vz. 33 ráže 15,0 cm. 14. rota, tj. protitanková rota, pak disponovala dvanácti protitankovými kanony ráže 3,7 cm, které byly po třech rozděleny do čtyř protitankových čet.

Mimo tři pěších pluků měla pěší divize ve své sestavě jeden dělostřelecký pluk, který se členil zpravidla na tři lehké a jeden těžký dělostřelecký oddíl; nebylo však neobvyklé, že pluk měl pouze dva oddíly. Lehký oddíl se členil na tři baterie o čtyřech lehkých polních houfnicích vz. 18 ráže 10,5 cm, těžký pak stejným způsobem, byl však vyzbrojen těžkými polními houfnicemi vz. 18 ráže 15,0 cm.

Pro úplnost je nutno zmínit, že v sestavě pěší divize se dále nacházely podpůrné divizní jednotky. Z nich mezi tzv. bojové vojsko náležel průzkumný, ženijní a spojovací prapor a mezi týlové zabezpečení zdravotní a veterinární rota, vojenská policie, administrativa a polní pošta a nakonec několik servisních rot a zásobovacích jednotek (kolon).²⁵

10. pěší divize byla zřízena v říjnu 1934. Jejím posádkovým městem bylo Řezno, kde se kromě velitelství nacházel pěší pluk 20. Další tři pluky v její podřízenosti sídlily v Ambergu (pěší pluk 41 a dělostřelecký pluk 46, jehož druhý oddíl byl dislokován ve Straubingu) a v Pasově (pěší pluk 85). V březnu 1939 disponovala divize dále protitankovým praporem 10 (Straubing), ženijním praporem 10 (Řezno), kterému byly podřízeny dvě roty ženijního praporu 88, dále spojovacím praporem 10 a zdravotnickým praporem 10 (oba v Řeznu). Zapojení posledně uvedených jednotek (vyjma spojovacího vojska) není explicitně uvedeno, ale s největší pravděpodobností se přesouvaly společně s velitelstvím divize.²⁶ Mimoto byly pro účely operace divizi podřízeny pěší pluk 130 a tři dělostřelecké pluky (10, 53 a 98), respektive jejich jednotlivé oddíly. 10. pěší divizi lze považovat za zkušený vojenský svazek, podílela se totiž jak na okupaci Rakouska, tak českého pohraničí.²⁷

Zcela jinak na tom byla 46. pěší divize. Ta představovala vůbec poslední divizi, která byla zřízena před vypuknutím druhé světové války v rámci tzv. první

mobilizační vlny. Stalo se tak 24. listopadu 1938. Svazek, který dostal do znaku jelena ve skoku, měl velitelství v Karlových Varech a skládal se ze dvou pěších a částí dvou dělostřeleckých pluků. Pěší pluk 42 měl sídlo v Bayreuthu (druhý prapor v Hofu v blízkosti bavorsko-českých hranic), zatímco pěší pluk 72 v českém pohraničí (Karlovy Vary, Sokolov, Stříbro a Tachov). Štáb dělostřeleckého pluku 115 se nacházel v Chebu, jeho dvě baterie v Oldenburgu na severu Německa, respektive v Grafenwöhru nedaleko česko-rakouské hranice, dvě baterie dělostřeleckého pluku 114 pak v Chebu a zčásti ve zmíněném Grafenwöhru. Divize mimoto disponovala protitankovým praporem 52 (Straubing, resp. Zatec), ženijním praporem 88 (Deggendorf a Řezno), spojovacím praporem 76 a zdravotnickým praporem 56 (oba Karlovy Vary).²⁸ Dělostřelecký pluk 115 se okupace českých zemí pravděpodobně neúčastnil. Svědčí pro to, jak bude dále uvedeno, krátký čas na přesun, který dostala celá divize; přesun z odlehlého Oldenburgu se totiž nejeví jako reálný. O dalších součástech divize platí totéž, co v případě 10. pěší divize. 46. pěší divizi byl dále podřízen pěší pluk 46, průzkumný prapor 46, spojovací prapor 46 a ženijní prapor 47.

Obdobně jako 46. divize byly i oba obrněné svazky zřízeny teprve krátce před březnovou operací. Přestože každá obrněná divize, ať už tanková či lehká, měla poněkud odlišnou strukturu, lze v jejím členění spatřovat pravidelnost. Cílem při výstavbě tankových divizí bylo, aby každá měla jednu tankovou a jednu motostřeleckou brigádu (anebo pluk). Toto úsilí bylo dovedeno do úspěšného konce jen u několika z nich. Mimoto disponovaly dělostřeleckým plukem a divizními jednotkami v zásadě ve stejném složení jako pěší divize. Hlavní bojová síla tankové divize se soustředila v její tankové brigádě o dvou tankových plucích. Každý z nich se skládal ze dvou tankových praporů, který měl ve své sestavě tři (lehké) tankové roty a tři čety (velitelská, lehká a záložní). Z tankových rot byly zpravidla dvě lehké a jedna střední. Zatímco střední rota se členila na dvě tankové čety, dvě lehké roty měly každá kromě velitelské čety čtyři tankové čety. Počet tanků v četě se pohyboval mezi třemi a osmi, vlastní tanková četa přitom měla pět tanků. Tanková brigáda měla tabulkový stav 328 tanků, skutečný stav však byl v každém svazku odlišný.

Vznik lehkých divizí byl odpovědí na nesouhlas části německé generality s překotnou výstavbou tankového vojska a paralelním rušením divizí jezdeckých. Výsledkem byl obrněný svazek, jehož tabulkový stav tanků byl oproti tankovým divizím čtvrtinový (86 strojů). Místo tankové brigády disponoval totiž pouze jedním tankovým praporem. Pro úplnost je nutno ještě zmínit, že v sestavě lehké divize se nacházela motorizovaná pěchota, rozdělená do dvou jízdních střeleckých pluků.²⁹

25 A. BUCHNER, *Das Handbuch der deutschen Infanterie*. s. 8–10, 15–20, 28–38, 49–62, 67–70; S. HART – R. HART – M. HUGHES, *Německý voják*, s. 25–26; Miloslav JOHN, *Září 1938*. 1). Brno 1997, s. 59–62; Thomas NIGEL, *Německá armáda za druhé světové války*. Brno 2007, s. 9.

26 Koneckonců závěr zprávy XIII. armádního sboru se vymezuje vůči dovednostem řidičů sanitních vozů (dokument č. 1, oddíl IV, bod 31).

27 Werner HAUPT, *Die deutschen Infanterie-Divisionen* [1. Bd.]. Eggolsheim, b.m., s. 41–42; Georg TESSIN, *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939–1945. Zweiter Band. Die Landstreitkräfte 6–14*. Osnabrück 1974, s. 165–166; <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Infanteriedivisionen/10ID-R.htm> [6. 8. 2016].

28 Werner HAUPT, *Die deutschen Infanterie-Divisionen* [1. Bd.], s. 169–170; Georg TESSIN, *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939–1945. Zweiter Band. Die Landstreitkräfte 31–70*. Osnabrück 1977, s. 133; <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Infanteriedivisionen/46ID.htm> [6. 8. 2016].

29 M. JOHN, *Září 1938*, s. 64–81. K okamžiku vypuknutí války měla mít 2. lehká divize 62 bojeschopných tanků. Jorge ROSADO – Chris BISHOP, *Tankové divize německé armády 1939–1945*. Praha 2006, s. 73. Pro srovnání, 3. lehká divize ve stejné době disponovala 86 tanky. Viz B. MUELLER-HILLEBRAND, *Das Heer...* Bd. I, s. 72.

Fakticky jedinými tanky, které měla německá branná moc v březnu 1939 k dispozici, byly lehké tanky typu I a II. Pro tyto tanky bylo charakteristické relativně lehké pancéřování (7–13 mm, resp. 5–14,5 mm) a zbraň malé ráže (sprážené dvojče kulometů ráže 7,92 mm, resp. 20mm kanon). Na základě fotodokumentace lze s určitostí potvrdit, že 4. tanková divize disponovala tanky typu II.³⁰ Nasazení výrazně mocnějších tanků typu IV (pancéřování 30–80 mm, kanon ráže 76 mm), které byly v této době nově přidělovány tankovým jednotkám do operace Südost, nelze zcela vyloučit, mohlo se jednat nejvýše o nemnoho kusů.³¹

4. tanková divize vznikla 1. října 1938³² ve Würzburgu. Obsazení českých zemí se zúčastnily její tankové svazky, a to tak, že z každého z obou tankových pluků byl vybrán jen jeden tankový prapor; první prapor tankového pluku 36 (Schweinfurt) a druhý prapor tankového pluku 35 (Bamberg). Do operace se dále zapojil její střelecký pluk 12 (Meiningen), dělostřelecký pluk 103, protitankový prapor 49 (Wöllersdorf),³³ třetí rota ženijního praporu 79 (Würzburg), průzkumný prapor 7 (Mnichov) a spojovací prapor 79 (Würzburg).³⁴

Dne 10. listopadu 1938 byla v durynské Geře, která spadala do působnosti branného okruhu IX (Kassel), zřízena 2. lehká divize. Její hlavní bojovou sílu představoval tankový prapor 66 (Jena), dva jízdní střelecké pluky 6 a 7, dislokované v Saarfeldu a Geře, dělostřelecký pluk 78 (Jena) a nakonec průzkumný prapor 7 (Greiz na durynsko-saské hranici). Všechny tyto uvedené součásti se prokazatelně zúčastnily okupace. Mimoto divize disponovala protitankovým praporem 42 a spojovacím praporem 83, respektive dalšími divizními jednotkami.³⁵

Ze svazků, které se nacházely v přímé podřízenosti XIII. armádního sboru, je explicitně uveden pouze spojovací prapor 53.

V podřízenosti sboru byla nakonec ještě standarta, tedy velitelský stupeň odpovídající pluku, SS Deutschland, paramilitární svazek SS-Verfügungstruppe, předchůdce pozdějších Waffen-SS. SS však byly organizační součástí Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP). Jejich struktura vycházela ze struktury Wehrmachtu, avšak spíše volně než důsledně. Obzvláště to platí pro početní stavy. Standarta SS mívala zhruba od 1000 do 1500 mužů.

Na základě archivních písemností si lze udělat alespoň rámcovou představu, jaká byla síla zúčastněných divizí. Okupaci českých zemí nepředcházela všeobecná mobilizace, přesto se obě pěší divize nacházely takřka na plných válečných stavech. Výjimkou bylo nemnoho. Lze doložit, že u střeleckých rot nebyla nasazena minometná družstva. Nicméně vzhledem k tomu, že

ne každá rota měla ve své sestavě minometné družstvo, není možno přesně určit, o kolik byly obě divize oslabeny jako celek. V kontextu dokumentů se však jeví jako pravděpodobné, že výpadek minometných družstev neměl žádný citelný dopad. Neúplné stavy měly dále protitankové roty (jedna v každém pěším pluku) a dělostřelecké pluky (jeden v každé divizi). Některé jeho baterie, jak lehké, tak těžké, měly totiž místo čtyř polních houfnic tři. Přesnější informace jsou k dispozici pro kulometné roty. Ty se operace zúčastnily bez svých čtí těžkých minometů. Vzhledem k tomu, že v každém praporu byla jedna tato četa, v případě dvou divizí se jednalo o 18 čtí. U roty pěchotního dělostřelectva, kterou disponoval každý pluk, pak chyběla jedna lehká četa. Celkem se tedy jednalo o šest dalších čtí.

Absence oněch 24 čtí nemohla mít na sílu obou divizí zásadní vliv. Jestliže pěší četa měla 48 až 50 mužů, čtyři ostatních druhů vojska byly podstatně méně početné. Oněch 1200 mužů je tedy jen maximálním počtem, kolik mohlo divizím chybět do plného stavu.

Pokusit se odhadnout celkový početní stav XIII. armádního sboru je logicky dalším krokem, ve svém důsledku však může mít pouze orientační charakter. Archivní dokumenty totiž nepřinášejí informace o skutečném početním stavu jednotlivých svazků, a navíc jejich fluktuace byla v průběhu operace výrazná; během několika dní přišel sbor o jednu celou divizi, a naopak byl posílen přísunem několika pluků po železnici.

Na základě obou „Erfahrungsberichtů“ lze za kompletní svazky zcela prokazatelně určit pouze (zesílené) pěší pluky 41, 130 a 42 a 72; jedině u těchto pluků jsou explicitně zmíněny jejich součásti v kompletní sestavě, tj. první až třetí prapor, 13. a 14. rota a velitelství. Pokud se tato skutečnost použije jako *pars pro toto*, výchozím předpokladem dalších úvah je skutečnost, že i všechny zbývající pěší pluky, respektive též prapory se nacházely na plných stavech. Dále se vychází z faktu, že divizní jednotky, ač nikde v dokumentech explicitně neuvedeny, byly též zapojeny do operace. Poněkud jinak tomu bylo u dělostřeleckých pluků. Zatímco u 46. pěší divize byl nasazen jeden její dělostřelecký pluk (114) o dvou oddílech, 10. pěší divize měla k dispozici vždy jen jeden oddíl čtyř dělostřeleckých pluků (10, 46, 53 a 98); posledně uvedená tudíž disponovala ekvivalentem jednoho celého dělostřeleckého pluku, prvně uvedená pak jeho polovinou.

V zásadě tedy platí, že zatímco 10. pěší divize byla na plných počtech navíc s pěším plukem 130, 46. pěší divizí do plných tabulkových počtů chyběly dva dělostřelecké oddíly, které však ryze početně nahrazovaly tři prapory (ženijní, průzkumný a spojovací prapor).

V případě obrněných svazků byla situace následující. 2. lehká divize se zúčastnila operace se všemi svými svazky, 4. tanková divize, jak dokládá její oficiální

30 *Iglaus großer Tag. Erste Parade der Wehrmacht in Mähren*. Für Führer und Reich [25. 3. 1939, č. 1], s. 7.

31 Z celé řady titulů např.: Ivo PEJČOCH, *Lehké tanky. Dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Cheb 2012, s. 233–249; Horst SCHEIBERT, *Německé obrněné jednotky 1939–1945*. Plzeň 1995, s. 67–79, 90–98.

32 BA–MA, RH 27-4/199 – Geschichte der 4. Pz.Div. Termíny zřízení divize se dále v jiných zdrojích liší (1. října, 10. října, 10. listopadu 1938). Srov. např.: <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Panzerdivisionen/Gliederung.htm> [6. 8. 2016]; J. ROSADO – C. BISHOP, *Tankové divize*, s. 43; Georg TESSIN, *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939–1945. Zweiter Band. Die Landstreitkräfte 6–14*. Osnabrück 1974, s. 242.

33 Webový portál Lexikon der Wehrmacht, jinak spolehlivý zdroj informací, datuje vznik protitankového praporu 49 ke dni 1. dubna 1939. <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Panzerdivisionen/Gliederung.htm> [6. 8. 2016].

34 BA–MA, RH 27-4/199 – Geschichte der 4. Pz.Div.

35 Georg TESSIN, *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939–1945. Zweiter Band. Landstreitkräfte 1–5*. Osnabrück 1973, s. 106–107; http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Zusatz/Heer/leichte_Panzerdivision.htm [15.3.2017].

historie (Geschichte der 4. Pz. Div.), měla ve své sestavě ekvivalent jednoho tankového a jednoho střeleckého pluku, zatímco podle tabulkových stavů to byly dva tankové a dva střelecké pluky.³⁶

Tabulkový stav by tedy byl v hrubých číslech následující. 17 734³⁷ mužů každé pěší divize, a navíc jeden pěší pluk (č. 130; 3000 mužů), při odečtení výše uvedených 24 čet a přičtení jednoho praporu, činí pro pěší svazky dohromady asi 37 500 mužů. Tabulkový stav obrněných svazků činil 10 772³⁸ mužů v případě lehké a 11 792 v případě tankové divize,³⁹ od čehož je nutno odečíst příslušníky dvou pluků (tankového a střeleckého; cca 2500 mužů), což činí asi 20 000 mužů. Pokud se připočte průzkumný prapor 53 (asi 600 mužů) a standarta SS (1000 až 1500 mužů), činil maximální možný tabulkový stav všech svazků, které během okupace podléhaly XIII. armádnímu sboru, asi 59 100 až 59 600 mužů. Část z nich však, jak bude vzápětí uvedeno, byla vyčleněna a zůstávala na útvarech.

Tento odhad by nebyl úplný bez uvedení tankové síly. 4. tanková divize se operace zúčastnila pouze se dvěma ze čtyř tankových praporů, jejich tabulkový stav tedy činil 164 tanků. V případě 2. lehké se pak jednalo o 86 strojů. Vzhledem k faktu, že skutečný stav tanků býval zpravidla nižší,⁴⁰ lze oněch 250 strojů považovat za horní hranici.

Německé velení však netrápila ani tak kvantita jako kvalita vojska. Kritická byla především kvalifikační úroveň velitelského sboru. Navíc byla jeho část ponechána na útvarech pro případnou mobilizaci. Odhlédne-li se od možné interpretace, totiž, že se německé velení připravovalo na možnost, že by okupace českých zemí přerostla ve válečný konflikt, mělo toto opatření za následek, že u nasazených svazků bylo nutno najít náhradu za vyčleněné velitele. Příslušné pozice tak zaujali hodnostně níže postavení důstojníci a poddůstojníci. Rotě tak velel pouze jeden důstojník, velením čtyř (zpravidla poručík) byli pověřeni poddůstojníci. Na místa velitelů družstev, zpravidla poddůstojníků,⁴¹ tak byli například dosazeni branci. Většina z nich navíc ani neprodělala dostatečný výcvik. Je zřejmé, že tato skutečnost musela vést k dílčím komplikacím, především při přesunech vojska.⁴²

Citelný byl dále nedostatek specialistů, především řidičů. Většina z nich navíc nebyla na náročnost úkolů v rámci operace připravena, neboť obdržela řidičský průkaz teprve krátce před jejím zahájením. Vzhledem k tomu, jak bude dále uvedeno, že hlavním problémem okupačních vojsk bylo počasí a terén, musel se tento nedostatek projevit na rychlosti a plynulosti přesunu.

Nároky na úroveň velitelského sboru byly vyšší především u obou obrněných divizí, zvláště když se jednalo o relativně nové svazky, které neprošly cvičením na divizní úrovni. Navíc se potýkaly s problémem nedostatků tankových posádek. Řada tanků musela proto urazit

trasu mezi domovským útvarem ve středním Německu a stanoveným cílem v českých zemích pouze s jedinou osádkou; jednalo se přitom o vzdálenost asi jednoho tisíce kilometrů. Mimoto se oběma divizím nedostávalo automobilů. V souvislosti s poznáním pozdějšího vývoje německé armády je tedy zřejmé, že nedostatečná motorizace byla jejím dlouhodobým problémem.

Příprava operace

Cílem operace Südost bylo provést okupaci českých zemí mírovým způsobem bez vyhlášení mobilizace. Československé posádky měly být odzbrojeny, území obsazeno a jakýkoliv případný odpor měl být přitom okamžitě rozdrčen. V rámci operace připadl XIII. armádnímu sboru úkol obsadit jižní část českého území, v tom zejména zajistit důležitou komunikační linii mezi Čechami a Moravou, tedy ovládnout prostor Jihlavy.⁴³

Proto počínaje 10. březnem 1939 byly ty svazky XIII. armádního sboru, které se měly zapojit do okupace českých zemí, postupně uváděny do stavu plné pohotovosti. Ten den v 15.40 hodin byla vyhlášena pohotovost oběma obrněným svazkům, 4. tankové a 2. lehké divizi, kulometnému praporu 6 a prvnímu oddílu dělostřeleckého pluku 46, která vstoupila v účinnost v 17.00 hodin. V 16.00 hodin přišel rozkaz, který stanovoval souvislou denní a noční službu, respektive její následující zpřesnění. Zbývajícím svazkům, tedy zejména oběma pěším divizím, byla vyhlášena pohotovost 13. března ve 13.00 hodin s účinností od 16.00 hodin.

Na to, aby se připravily k přesunu, měly obě obrněné divize pouhých šest hodin. Je přitom symptomatičtější, jak bude rozebráno dále, že kromě štábních a možná i některých velících důstojníků nebyla většina vojska vůbec informována o cíli anebo účelu pohotovosti.⁴⁴

Obě obrněné divize zahájily svůj přesun jako první. 4. tanková divize vyrukovala dne 11. března. Měla postupovat přes Norimberk po říšské dálnici (dnešní A 9) na Mnichov, Salcburk a Linec a odtud přes Altenberg u Lince do výcvikového prostoru Döllersheim, který se nachází v blízkosti českých hranic, necelých 30 km východně od Českých Velenic. Vrchní velení původně přikázalo, aby vzdálenost, která činila asi 750 km, urazila divize do 18.00 hodin následujícího dne. XIII. armádní sbor splnění tohoto rozkazu označil za nemožné a na vrchním velení se dožadoval přijetí úpravy. Ukázalo se přitom, že došlo k omylu, správné datum dokončení přesunu bylo totiž 13. března. Vrchní velení současně schválilo i navrhovanou změnu trasy. Místo aby 4. tanková divize postupovala do Döllersheimu nejkratší cestou přes Altenberg, tj. na severovýchod, jak bylo původně přikázáno, měla nyní od Lince postupovat dále na východ do Kremže a odtud se stočit na severozápad. Důvodem změny trasy byl záměr přeložit přesun na sjízdnější komunikaci. Na stejné cestě se vedle divize přesouvaly i další

36 BA-MA, RH 27-4/199 – Geschichte der 4. Pz. Div.

37 <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Zusatz/Heer/Infanterie-Division.htm> [15.3.2017].

38 http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Zusatz/Heer/leichte_Panzerdivision.htm [15.3.2017].

39 <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Zusatz/Heer/Panzerdivision.htm> [15.3.2017].

40 Pro srovnání se uvádí, že v okamžiku vypuknutí druhé světové války měla mít 2. lehká divize údajně jen 62 bojeschopných tanků. J. ROSADO – C. BISHOP, *Tankové divize*, s. 73.

41 Pojem „Unteroffizier“ označuje jak hodnost (singulár), tak hodnostní sbor (plurál). V této souvislosti se jedná o hodnost. Velením družstev však byli pověřováni též desátníci a svobodníci (Obergefreiter/Gefreiter).

42 A. BUCHNER, *Das Handbuch der deutschen Infanterie*, s. 15, 17.

43 BA-MA, RH 2/426 – Aufmarschanweisung „Fall Südost“.

44 Takto alespoň informuje Historie 4. tankové divize. BA-MA, RH 27-4/199 – Geschichte der 4. Pz.Div.

svazky. Jednalo se o průzkumný prapor 7 a standartu SS Deutschland.

Zahájení přesunu 2. lehké divize bylo stanoveno na 12. března. Divize se měla přesunout z Gery do výcvikového prostoru v Grafenwöhr, v blízkosti dnešních českých hranic, asi 30 kilometrů od Rozvadova. Vzdálenost, kterou musela divize překonat, byla tedy výrazně kratší než trasa 4. tankové divize. Jednalo se asi o 170 kilometrů. Navzdory počasí, totiž silnému sněžení a rannímu mrazu, dosáhly jednotlivé součásti divize stanoveného prostoru mezi 16.00 a 20.00 hodinou téhož dne.

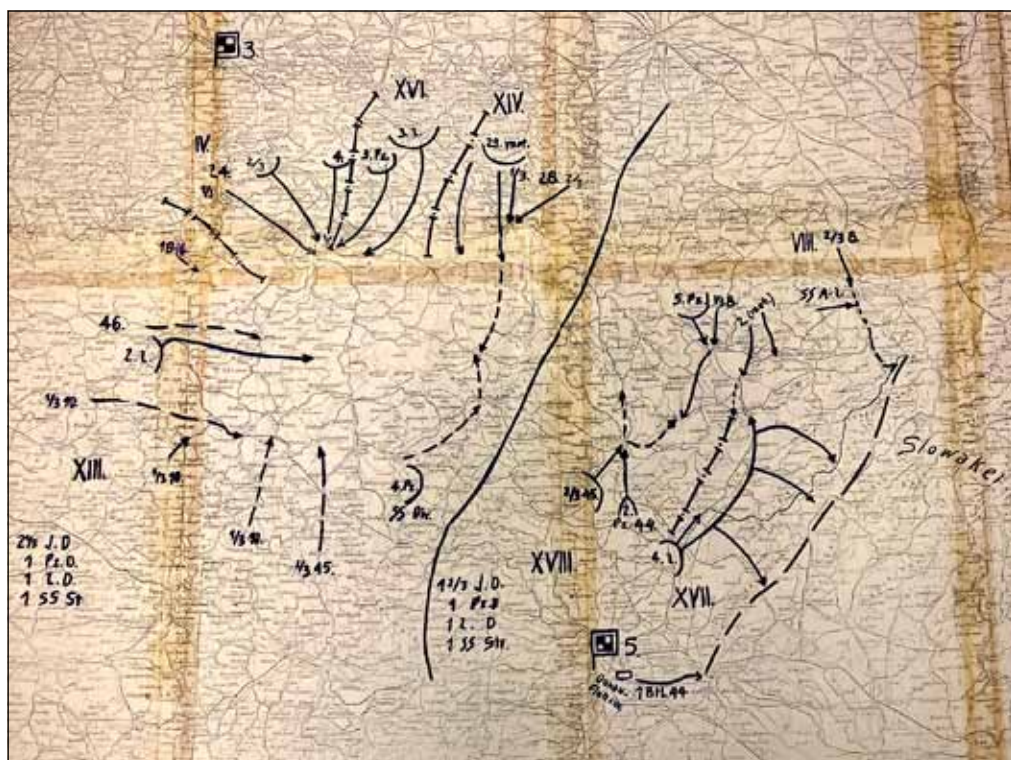
Do Grafenwöhru současně dorazil kulometný prapor 6. Kvůli nedostatku ubytovacích kapacit bylo následujícího dne, 13. března, přikázáno, aby se přesunul do kasáren pěšího pluku 85, které se nacházely v Deggendorfu; prapor tak musel urazit dalších 130 kilometrů.

Popis přesunu jednotek odhaluje nedostatky ve způsobu velení, především kompetenční přesahy a několik omylů. 4. tanková a 2. lehká divize totiž postupovaly tak, jak jim bylo nařízeno od sousedních armádních sborů (XIV. a XVI. sboru), respektive přímo od vrchního velení pozemního vojska. XIII. sbor přitom nedisponoval prostředky, jak v době přesunu s oněmi divizemi navázat spojení. Jediným schůdným řešením se ukázalo vyslání kurýrů osobními auty, kteří však museli velitelství obou divizí hledat podél jejich pochodových tras.

V jednom případě se stalo, že vrchní velení přikázalo tutéž trasu třem svazkům současně (4. tankové divizi, průzkumnému praporu 7 a standartě SS), aniž by určilo časový harmonogram přesunu. Na stranu druhou otevíralo toto opomenutí prostor iniciativě velitelů. Situaci se podařilo vyřešit velení 4. tankové divize tak, že si oba svazky fakticky podřídilo. Ne vždy však bylo takové řešení možné. V úseku mezi Lincem a Vídní přeložila Luftwaffe do protisměru přesunu 4. tankové divize svazky protivzdušného dělostřelectva. Přeplněná cesta v kombinaci s náledím vedla v jednom případě k těžké dopravní nehodě.

Principiálně však tato zkušenost představovala pro obě obrněné divize žádoucí příležitost vyzkoušet si přesun na velkou vzdálenost v praxi. Jinak banální zmínka o organizaci tankování v textu zprávy XIII. armádního sboru svědčí, že nabyté zkušenosti byly velmi cenné, týkaly se totiž elementárních činností svazku.⁴⁵

Den před zahájením operace, tedy 14. března, začala další fáze její přípravy. Svazky se měly přesunout do svých nástupních pozic. Obě obrněné jednotky zahájily postup ze svých dočasných stanovišť. 4. tanková divize se během

Postavení německých svazků v brzkých ranních hodinách 15. března 1939.

šesti hodin přesunula z Döllersheimu do prostoru Slavonic, které byly tehdy součástí Německa. Přesun 2. lehké divize byl původně naplánován na 18.00 hodinu, avšak s ohledem na povětrnostní situaci byl nakonec posunut o šest hodin dopředu.

Oproti tomu obě pěší divize se přesunuly do nástupních pozic přímo ze svých posádek, a to zčásti po silnici, zčásti po železnici. Přesun 10. pěší divize byl zahájen ve stanovených 18.00 hodin, přičemž ze svého posádkového města, Řezna, musela urazit asi 130 kilometrů. Nejobtížnější úsek představovala cesta přes kopec (Ruselberg) u obce Rusel, která se nacházela asi 30 km jižně od Železné Rudy, obce na dnešní česko-bavorské hranici. Zde totiž nebyly automobily kvůli náledí schopny dlouhou dobu kopec zdotat; to se podařilo až v průběhu noci na 15. března. Jeho překonání navíc ztěžovala civilní doprava.

46. pěší divize, kterou dělilo z Karlových Varů od nástupních pozic pouze několik desítek kilometrů, se musela vypořádat s faktem, že ne všechny její součásti dorazily včas. Spojovací četu a ženijní podporu měl divizi zajistit ženijní prapor 47. Vůči tomu se však ohradilo vrchní velení pozemního vojska, a to v den plánovaného přesunu. Jaké byly důvody změny postoje velení, prameny neuvádějí. Nicméně po opakované urgenci ze strany XIII. armádního sboru svolilo nakonec vrchní velení s jeho uvolněním. Vzhledem k časové prodlevě a vzdálenosti dislokace (Mnichov) navázal prapor s divizí styk až 16. března odpoledne. Obdobný výpadek se týkal průzkumného praporu 46, který byl pro operaci vyčleněn z jízdního pluku 3, jenž byl dislokován ve Fürstenwalde. Kvůli povětrnostní situaci se i tento prapor připojil k divizi až 16. března.

Hlavním důvodem, proč byla realizace přesunu ponechávána na poslední chvíli, bylo zajištění momentu překvapení. Toho mělo být dosaženo také tím, že

⁴⁵ K úrovni Wehrmachtu a schopnosti manévrování jeho součástí v letech 1937 až 1938 viz: M. JOHN, *Září 1938*, s. 41–42.

jakýkoliv pobyt směrem k hranicím měl být zahájen až po setmění.⁴⁶

Při přesunu zápasilo německé vojsko s počasím, konkrétně se silnými a vytrvalými sněhovými vánicemi. Současně se vzhledem k hornatému charakteru terénu postup vojska výrazně zpomalil. Rozmary počasí vlastně zcela mařily veškerá předchozí opatření, především koordinaci dopravy policií a odklizení cest od navátého sněhu. S obzvláště nepříznivým počasím zápasila 10. pěší divize, neboť na jí přidělených cestách přibýval sních rychlejším tempem, než jakým byl odklizen.

I přes dílčí komplikace se všem čtyřem divizím podařilo zvládnout v krátké časové lhůtě přesun do nástupních pozic, a tak v brzkých ranních hodinách stály připraveny u státních hranic.

Vojenské okupaci českých zemí předcházela zpravodajská příprava. Krátce před jejím spuštěním měly být sbírány aktuální informace o dislokaci československých jednotek. To bylo nařízeno 9. března s účinností od 14. března. Ani v tomto případě není zdůvodněno, proč bylo nasazení agentů stanoveno na tak pozdní dobu; utajení se jeví jako pravděpodobný důvod, nelze však vyloučit další. Výsledek však značně zaostal za očekáváním. Zatímco agenturní zprávy dodané do 9. března 1939 byly v zásadě správné, zcela opačné hodnocení platí pro ty, které měly informovat o aktuální situaci. O posádkách v blízkosti hranic bylo německé zpravodajství často schopno zjistit pouze tu skutečnost, že byly mezitím někam přesunuty. O tom, do jaké míry byly informace rozvědky validní a do jaké míry byly schopny identifikovat československé jednotky, svědčí příklad Plzně. Zatímco karlovarská úřadovna přinesla zprávu, že z Plzně byly na východ a jihovýchod přesunuty všechny tři domněle se zde nacházející pěší pluky (č. 15, 32 a 18), ve skutečnosti byly ve městě dislokovány dva pěší (č. 18 a 35) a jeden dělostřelecký pluk (č. 2).⁴⁷ Rozpory mezi informacemi zpravodajů a skutečností byly tedy zásadní.

O způsobu zjišťování informací nebylo velení XIII. armádního sboru nic oficiálně známo. Avšak na základě jejich nepřesnosti vyjádřilo domněnku, že byly získávány vyptáváním u místního obyvatelstva. Němečtí zpravodajci tedy, jak se jeví, nesledovali ani provoz na komunikacích, ať už silničních anebo železničních. I vůči tomu směřovala kritika sboru. Jediné zprávy, které se ukázaly jako spolehlivé, byly ty, které se týkaly stažení četnictva z ostrahy hranic.

Průběh operace

Nejvyšší hodnotu pro poznání českých dějin má třetí oddíl dokumentu XIII. armádního sboru, který pojednává o průběhu operace, přičemž popisuje postup jednotek ve dnech 15. až 18. března 1939.

Jak bylo uvedeno výše, vrchní velení pozemního vojska za každou cenu usilovalo o moment překvapení. Zřejmě též z důvodu možného vyrazení měl být proto okamžik zahájení operace, tzv. „hodina Y“, oznámen vojsku co

nejpozději. Velení XIII. armádního sboru mělo oprávněné obavy z toho, že v důsledku špatného spojení nebude moct podřízeným svazkům informaci předat; proto nařídilo, aby všechny čtyři divize dne 15. března v 5.30 hodin připravily na příjem své rádiové přijímače. Nepřímo tak napovědělo, v kolik hodin bude operace zahájena. Toto opatření nebylo nakonec ve svém výsledku nutné. Čas zahájení postupu byl totiž vojsku oznámen již v odpoledních hodinách 14. března.

Na pravém křídle XIII. armádního sboru postupovala 4. tanková divize; jak se jeví z jednotlivých hlášení, divize postupovala jako celek. Jejím úkolem bylo přes Novou Říši (tehdy součást Německa) a Telč dosáhnout města Jihlavy a Německého Brodu a přerušit komunikační linii mezi Prahou a Moravou. Obě města představovala důležitý železniční uzel Česko-Slovenska, neboť železniční tah mezi Prahou a Brnem, respektive Přerovem byl po odstoupení pohraničí v říjnu 1938 na několika místech přerušen (Svitavsko, Ústeckoorlicko).

Noc z 14. na 15. března přečkala divize v prostoru obce Vnorovice, dnes součásti obce Staré Hobzí. Přesun komplikovaly sněhové bouře, během nichž se divize roztáhla do délky mnoha kilometrů. A tak zatímco jako první vstoupil do Jihlavy průzkumný prapor 7 již v 10.30 hodin, zbývající součásti přijížděly postupně během odpoledne a večera. V pořadí se jednalo o střelecký, dělostřelecký a nakonec tankový prapor. Ve městě pak divize zřídila své velitelství. Takto alespoň informuje text XIII. armádního sboru.

Odlišně se ale vyjadřuje historie 4. tankové divize. Podle ní totiž dosáhly první součásti divize hlavní cesty mezi Znojmem a Jihlavou až ve 23.30 hodin a teprve následujícího dne, tj. 16. března, dorazila divize do města. Zde byla nadšeně přivítána místním obyvatelstvem.⁴⁸ Z obou rozdílných variant se jako pravděpodobnější jeví ta druhá. Vyčleněním divize ze svazku XIII. armádního sboru ztratilo totiž sborové velitelství přímý kontakt s divizí a jím uváděný termín nemusí být přesný.⁴⁹ Nelze však vyloučit ani tu možnost, že divize přijížděla do Jihlavy postupně v obou dnech, přičemž její jádro dorazilo až 16. března.

Úkolem 4. tankové divize bylo současně navázat spojení se XIV. armádním sborem, který okupoval severovýchodní Čechy. To již anticipovalo následující změnu v podřízenosti divize. Kolem 16.00 hodin 15. března dorazil rozkaz, podle něž přešla divize do svazku XIV. armádního sboru. V rámci této podřízenosti se pak část divize dne 16. března přesunula do Německého Brodu.⁵⁰

Směrem na západ od 4. tankové divize se nacházelo rozsáhlé území jižních Čech, jejichž okupací byla pověřena 10. pěší divize. V tomto prostoru připadala klíčová úloha ovládnutí přechodu přes Vltavu a vyvýšeniny Vlašimské pahorkatiny u Milevska. Na rozdíl od tankové divize však nepostupovala vcelku, ale na frontě široké 150 kilometrů byla rozdělena do jednotlivých pluků.

Zesílený pěší pluk 130 dostal za úkol obsadit České Budějovice a následně 16. března postoupit do Týna nad Vltavou, kde měl zajistit předmostí na pravém břehu Vltavy. Pluk vyrazil ze svého stanoviště v prostoru

46 BA–MA, RH 2/426 – Aufmarschanweisung „Fall Südost“.

47 V originále „E/Batl.35“. V době okupace se v Plzni nacházelo velitelství 2. divize, posádkové velitelství, pěší pluky 18 a 35 a dělostřelecký pluk 2 a dále automobilní prapor 2, respektive jeho 1. a 2. rota. Uvedený náhradní prapor pěšího pluku 35 se v Plzni nacházel v roce 1919 (sic!). Rudolf SANDER, *Abecední přehled dislokace československé mírové armády v letech 1918–1939*. Sborník archivních prací 50, 2000, č. 1, s. 277–278.

48 BA–MA, RH 27-4/199 – Geschichte der 4. Pz.Div.

49 Literatura k historii města považuje za okamžik obsazení Jihlavy 15. března. Zdeněk JAROŠ, *Z historie jihlavské posádky 1751–1939*. Telč 2004, s. 59; Karel KŘESADLO, *Jihlava*. Praha 1986, s. 39.

50 BA–MA, RH 2/950K – Lagekarte am 16. 3. früh.

FOTO: VUA-VHA

Průzkumný prapor 10 v Písku dne 15. března 1939. Němečtí vojáci v rozhovoru s československým plukovníkem a majorem.

FOTO: VUA-VHA

Průzkumný prapor 10 v Písku dne 15. března 1939.

Kaplic v 6.00 hodin a kolem poledne vstoupily jeho motorizované jednotky do Českých Budějovic. Pěchota pak dorazila do jihočeské metropole v podvečerních hodinách. Ve městě se nacházela československá posádka, kterou internovala. Dne 16. března pak pokračoval pěší pluk v postupu na Třeboň a Týn nad Vltavou, kde internoval další posádku. Ve večerních hodinách 16. března byla dislokace pluku následující. Štáb se společně s prvním praporem nacházel v Týně nad Vltavou, druhý v Třebomí a třetí setrval v Českých Budějovicích. Pěšímu pluku 130 byl při operaci podřízen i dělostřelecký pluk 98. Jeho druhý prapor, který se přesouval po železnici, byl v noci z 15. na 16. března vyložen na českobudějovickém nádraží a odtud následujícího dne pokračoval do Týna nad Vltavou a do Chlumce.

Nalevo od pluku 130 se nacházel pěší pluk 85. Jeho úkolem bylo postoupit přes Vodňany a Písek, zajistit přechody přes řeku Vltavu a vytvořit předmostí na jejím pravém břehu u Milevska. Prvního dne operace vstoupil v 9.45 hodin jeho kulometný prapor 6 do Písku, kde internoval československou posádku v síle praporu. Poté pokračoval směrem na Milevsko, kam dorazil ve večerních hodinách. Za kulometným praporem dorazila do Písku protitanková rota a nakonec i první pěší prapor pluku.

Druhý den operace postupoval v čele pěšího pluku 85 opět jeho kulometný prapor. Byť byl jeho postup zpomalen nesjízdnými cestami, dosáhl kolem poledne Tábora, kde odzbrojil další české posádky. Štáb pluku a první prapor dorazil ten den do Týna nad Vltavou, třetí prapor, který byl vyložen ve Strakoncích, pak do města Písek. Do Písku se přesunul též druhý oddíl dělostřeleckého pluku 53. Jeho další pobyt ve městě se neočekával, neboť byl okamžitě pověřen rekognoskační cestou směrem na Opařany. Dne 17. března pokračovaly v postupu již jen některé svazky v podřízenosti pluku; jednalo se o zmíněný dělostřelecký pluk, který dosáhl Opařan, a první prapor pěšího pluku, který dosáhl Bernartic.

Západní křídlo 10. pěší divize bylo zasaženo prudkými sněhovými bouřemi. V nich uvízl pěší pluk 20 a štáb divize, který postupoval v jeho závěsu. Jak pěší pluk, tak štáb překročily hranice východně od Dlouhé Vsi u Sušice, ale za celý první den operace neurazily více než několik

málo kilometrů. Velení divize se přitom rozhodlo vrátit se na výchozí pozice; zamýšleného cíle, tj. Strakonice, nebylo dosaženo. Jedině průzkumný prapor 10, respektive jeho četa obrněných průzkumných vozidel, byla schopna postupovat dále do nitra českých zemí. Četa se však nepřesouvala po stanovené trase, ale objíždkou přes Nýrsko. Díky tomu se jí podařilo ještě téhož dne vstoupit do Písku. Ostatní svazky pluku a divizních jednotek včetně štábu divize se po celý 16. březen marně pokoušely dosáhnout Strakonice. Přední oddíly dorazily do prostoru Rábí a štáb divize byl nucen přenocovat v Sušicích. Za této situace bylo rozhodnuto vrátit část pluku zpět k hranicím a Strakonice dosáhnout objíždkou přes Klatovy. V průběhu odpoledne téhož dne pak štáb divize a motorizované jednotky (část průzkumného praporu 10) konečně dorazily do Strakonice; sem byly po železnici přesunuty třetí prapor a 13. rota pěšího pluku 85 a první oddíl dělostřeleckého pluku 46. Tímto byl dokončen přesun zesíleného pěšího pluku 20. Mezitím spojovací prapor 53 zajistil cestu do Písku, kam byl následně z Bad Kötztingu přeložen i hlavní štáb XIII. armádního sboru. Štáb sboru plánoval, že se od pluku odloučí. A skutečně, dne 18. března se přesunul do Českých Budějovic, přičemž jeho místo zaujal štáb 10. divize.

Nejzápadnější, levé křídlo divize tvořil zesílený pěší pluk 41. Jeho úkolem bylo obsadit Klatovy a Horažďovice a vrátit se k divizi. Prvního cíle dosáhl již v 7.30 hodin, když internoval československou posádku o síle asi 800 mužů. Do konce dne pak pokračoval v pochodu na západ. Jeho první prapor vstoupil do Horažďovic, druhý pak do Stříbrných Hor a třetí zůstával v Klatovech, kam se také přesunul štáb pluku a druhý oddíl dělostřeleckého pluku 10. Motorizované jednotky pluku pak odzbrojily posádku v Domažlicích. Zesílený pěší pluk 41 tedy dosáhl svých cílů již během prvního dne operace, následně už probíhaly jen dílčí, nevelké přesuny. Například přemístění druhého oddílu dělostřeleckého pluku 10 do Stříbrných Hor.

Na levém křídle XIII. armádního sboru postupovala 46. pěší divize. Jejím úkolem bylo obsadit Plzeň, uzavřít ji ze severu a následně pokračovat na Sedlčany. Postup zahájila divize přesně podle plánu, a to i bez spojovací

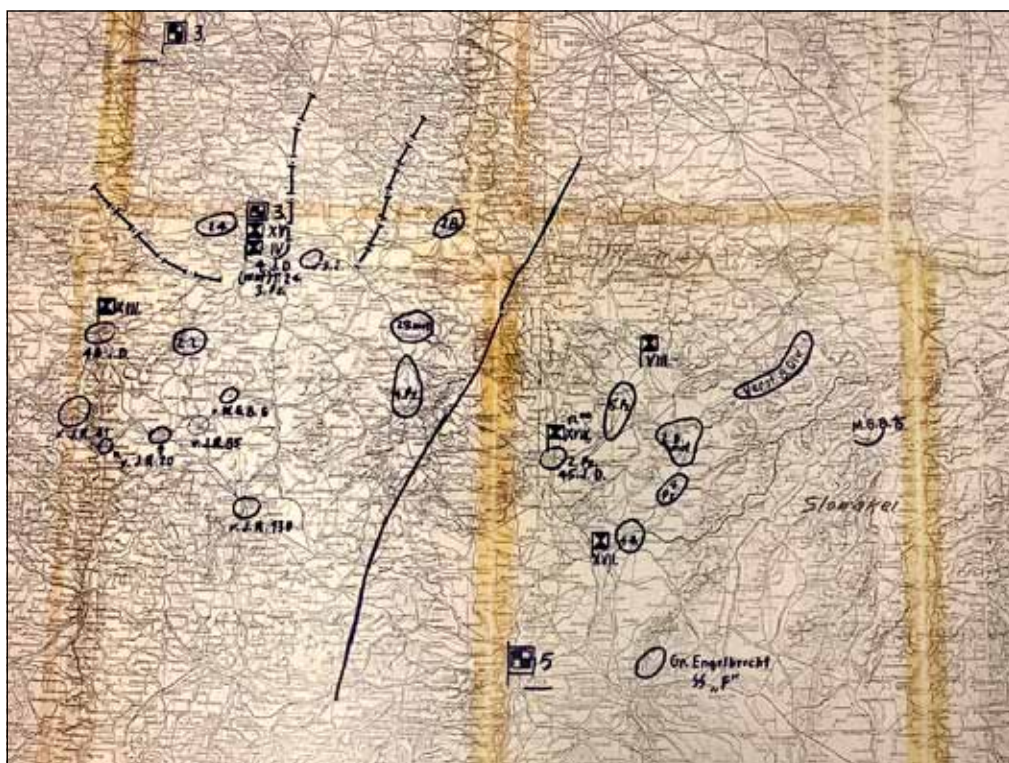
čty a 13. roty pěšího pluku 72. Do Plzně přitom dorazila již v 6.30 hodin, tedy více než hodinu před 2. lehkou divizí. Přes tento náskok byl její další postup zdržen nedostatečným zajištěním města 2. lehkou divizí a pozdním zahájením jejího přesunu směrem na Sedlčany. Do večera prvního dne tak dosáhla pouze prostoru nedaleko Rokycan. První prapor jejího pěšího pluku 72 internoval československou posádku v Kralovicích, asi 35 km severně od Plzně, třetí prapor téhož pluku pak zůstal v Plzni. Část divize, která se přepravovala po železnici, byla ještě téhož dne vyložena v Plzni a v Rokycanech. Jednalo se o větší část pěšího pluku 46, dva oddíly dělostřeleckého pluku 114,

části spojovacího praporu 76 a o průzkumný prapor 46.

Během 16. března dorazily do Plzně druhý prapor pěšího pluku 72, ženijní prapor 47 a policejní prapor. Ostatní části divize pokračovaly v postupu dále na severovýchod, zesílený pěší pluk 42 dosáhl prostoru Příbrami, zesílený pěší pluk 72 (bez svého druhého praporu) pak Mýta (v Čechách). Štáb divize mezitím zřídil své sídlo v Hořovicích, kam dorazily i divizní jednotky, protitankový prapor 52 a spojovací prapor 46. Následujícího dne pokračoval přesun již jen některých částí divize. Třetí prapor pěšího pluku 42 byl předsunut do Hluboše, asi 5 km na sever od Příbrami, a první oddíl dělostřeleckého pluku 114 do Rožmitálu pod Třemšínem.

Společně se 46. pěší divizí postupovala 2. lehká divize; obě představovaly jakousi *ad hoc* bojovou skupinu „Plzeň“. Úkolem 2. lehké divize bylo obsadit Plzeň, především určené klíčové objekty, provést její uzavření z jihu a co nejrychleji postupovat směrem na Příbram a na Sedlčany. Na této trase měla dále zajistit přechod přes Vltavu. Celkem se jednalo o vzdálenost asi 150 km, kterou měla urazit v jediném dni. Následně se měla divize připravit na to, že na základě rozhodnutí velení skupiny armád 3 dostane rozkaz, aby se stočila na Prahu.

Do Plzně, která se tehdy nacházela v blízkosti hranic, dorazila 2. lehká divize v 7.45 hodin. Ihned obsadila kasárny Jana Sladkého Koziny a postupovala, konkrétně její bojová skupina A, na Rokycany, kde rovněž obsadila kasárny. O složení této bojové skupiny není nic bližšího známo. Mohly ji tvořit, podle později hojně používané praxe, hlavní bojové součásti divize, tedy tankový prapor, a zřejmě některých ze dvou jízdních střeleckých pluků, případně ještě některá z divizních jednotek (protitankový a průzkumný prapor aj.). Velení divize bylo zřejmě překvapeno hladkým průběhem okupace, a proto se obrátilo na armádní sbor s dotazem, zda má vůbec

Postavení německých svazků v brzkých ranních hodinách 16. března 1939.

dále pokračovat směrem na Sedlčany. Po ujištění zahájila ve 12.00 hodin postup, avšak nikoliv přes Brdskou vrchovinu, ale objíždkou po sjízdných cestách přes Mýto (v Čechách), Hořovice a Příbram. Do večera pak dosáhly její přední oddíly Příbrami. Vzhledem k několikahodinovému zpoždění – na další pochod se divize dala nikoliv v důsledku čekání na stanovisko sboru, ale kvůli zajišťování Plzně – nedosáhla konečného cíle dne, tj. Sedlčan.

Do Sedlčan vstoupila divize, respektive její jízdní střelecký pluk 6, až 16. března večer. Ten den pak štáb divize a jízdní střelecký pluk 7 dosáhl Benešova, průzkumný prapor 7 prostoru Sedlčan. Naopak hlavní úderná síla divize, tankový prapor 66, zůstal pozadu (a nadále komplikoval další přesun na trase 46. pěší divizi, a to až do 17. března). Ty části lehké divize, které zůstaly pozadu, z kontextu je přitom zřejmé, že se nejednalo pouze o tankový prapor, se promíchaly s kolonami 46. pěší divize, které dohnaly a začaly předjíždět kolony lehké divize. Na přeplněné cestě propuklo nevyhlášené soutěžení mezi oběma svazky, každý se snažil postoupit na úkor toho druhého. Následně vznikl zmatek, který trval několik hodin a zpomalil postup obou divizí.

Situaci na této trase ještě zkomplikovala kolona SS, která se zde objevila bez vědomí velení obou divizí i armádního sboru. I ta se pokoušela urychlit svůj postup, čímž jen znesnadňovala plynulost přesunu. Objasnění, o jaký svazek se jednalo, přináší fondy českého vojenského archivu, konkrétně písemnosti strážních svazků SS (Totenkopfverbände). Z nich totiž vyplývá, že šlo o kolonu standarty Oberbayern z koncentračního tábora Dachau. Oproti SS-Verfügungstruppen totiž svazky umrlících lebek nepodléhaly velení Wehrmachtu. Tuto skutečnost podporuje fakt, že ke kolizi došlo 16. března, kdy se standarta přesunovala přes Plzeň na Prahu. Podle původních předpokladů měla být tato cesta již volná.⁵¹

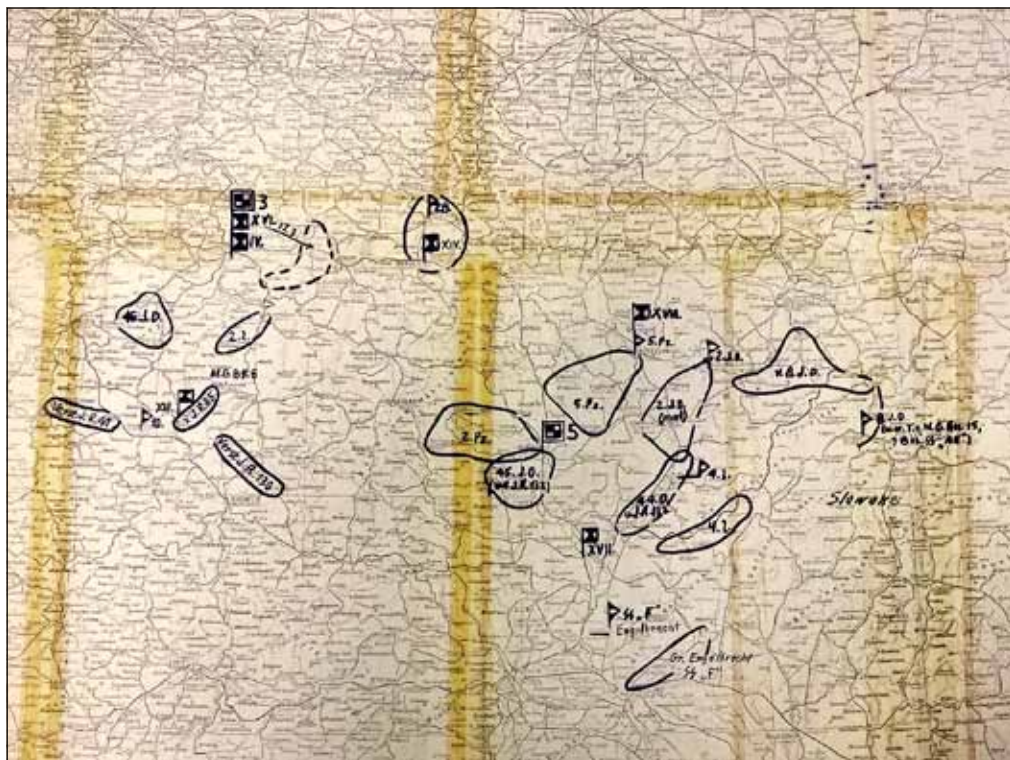
51 VÚA-VHA, f. SS-Totenkopf-Standarten (Regimenter), kart. 12, inv. č. 89a – Erfahrungsbericht über den Einsatz Böhmen/Mähren der 1. SS-Totenkopfstandarte „Oberbayern“.

Následující den, 17. března, postupovala 2. lehká divize dále na východ. Do večerních hodin dosáhl její štáb Konopiště, oba jízdní střelecké pluky dokončily přesun do prostoru Jistebnice (pluk 6), respektive Benešova (pluk 7), dělostřelecký pluk 78 do prostoru obcí Miličín a Votice, zatímco průzkumný prapor 7 zůstal v Sedlčanech. Tankový prapor se nacházel v Neveklově, v obci na západ od Benešova, jeho první rota však byla ze svazku vyčleněna a poslána do Plzně, kde byla postavena do podřízenosti 46. pěší divize.

Jak je z popisu zřejmé, svých cílů XIII. armádní sbor dosáhl v prvních dvou dnech operace, tedy 15. a 16. března. Následující dva dny docházelo již jen k nevelkým přesunům, především za účelem optimalizace kontroly českého území, respektive z ubytovacích a jiných důvodů. Dne 18. března byly nakonec na okupované teritorium přesunuty další síly a velitelské struktury. Do Českých Budějovic se přesunula čtvrtá letka průzkumné skupiny 13 (Aufklärungsgruppe 13) a do Plzně dorazil velitel pohraniční vojenské správy 6. Ty se však nenacházely v podřízenosti sboru.

Podstatným aspektem přípravy a realizace operace bylo řešení otázky, jakým způsobem má německá branná moc zacházet s českým obyvatelstvem, jak s vojenskými, tak s civilními osobami. Příslušné rozkazy dorazily na velitelství XIII. armádního sboru až v průběhu noci z 13. na 14. března, tedy opět nedlouho před samotným zahájením operace. Německé velení tedy evidentně čekalo na výsledky politického vývoje. Následkem toho byly tyto rozkazy řadě jednotek předány až krátce před překročením hranic. Výsledná situace byla paradoxní. Přesnější informace než německé vojsko měly československé jednotky, které byly instruovány, aby se nestavěly okupantům na odpor.

Postojům československých vojáků vůči okupační moci je věnována velká pozornost, bohužel nevyznívá pro zanikající československou armádu příznivě. Odzbrojování československých jednotek a zajišťování vojenského materiálu, včetně spisového, probíhalo tak hladce, že mohly být zmírněny podmínky jejich internace. V dokumentu XIII. armádního sboru se vyskytuje zmínka o nevýznamné, ale symptomatické epizodě. Fakticky jediný problém, který bylo německé velení při přebírání vojenského materiálu nuceno řešit, se týkal vyloženě formální otázky, totiž způsobu zdavení mezi příslušníky německého a československého vojska.

Postavení německých svazků v brzkých ranních hodinách 17. března 1939.

FOTO: BA-MA, RH 2/950K

V závěrečné kapitole prvního oddílu (v edici se vynechává) se zpráva XIII. armádního sboru rozepisuje o fungování státní správy. Z ní je zřejmé, že československé úřady pokračovaly ve své běžné činnosti, aniž by sabotovaly či jinak komplikovaly činnost okupační moci, ale i to, že problémy způsobovali naopak příslušníci německé menšiny. Ti se dožadovali podílu na správě anebo svévolně zabírali vybrané úřady a podniky. Výsledkem pak byly spory a konflikty mezi příslušníky německé minority a Wehrmachtem.

Na české obyvatelstvo byly zaměřeny dvě formy masové komunikace. První představovaly vyhlášky, které měly být veřejně vyvěšovány,⁵² druhou letáky. Propaganda, ač jinak považovaná za silnou stránku nacionálně socialistického režimu, během okupace českých zemí selhala. V případě vyhlášek si XIII. armádní sbor stěžoval, že byly psány chybnou češtinou, což komentoval jako nežádoucí dehonestaci Německa mezi českým obyvatelstvem. Jestli je tím míněn přímo „Rozkas pro Obyvatele“⁵³ generála Blaskowitza, anebo obdobně nepovedených překladů bylo více, je těžko říct. Zpráva nicméně jednoznačně prokazuje, že jazykové chyby nebyly záměrné, aby urážely český jazyk,⁵⁴ ale naopak výsledkem neznalosti a nedůslednosti.⁵⁵ Vyvěšování plakátů mělo být doprovázeno shozem letáků z letadel. Vzhledem k počasí nebyla tato druhá akce realizována vůbec.

Z toho, jakým operačním způsobem byly využity nasazené svazky XIII. armádního sboru, je zřejmé následující. Tíha úderu připadala na obě křídla sboru. V čele

52 Texty vyhlášek byly vyhotoveny již v rámci směrnic plánu „Südost“ z 1. února 1939, avšak v německém jazyce. BA-MA, RH 2/426 – Aufmarschweisung „Fall Südost“.

53 Text zní: „Rozkas pro Obyvatele // Na rozkas Votce a nevršího Prezidenta německé Armady převzal sem v zemi česke s nenišnim dnem celou moc. // Hlavní-Quartier Praha, dne 15. Března 1939 // Vrchni Komandant Armadni-Odil 3 // Blaskowitz // General Pjehoty“.

54 Srovnej například: M. MOULIS, *Osudný 15. březen*, s. 124.

55 Takto vyvozuje B. Tvarůžek: B. TVARŮŽEK, *Okupace Čech a Moravy*, s. 41.

pravého postupovala směrem na Jihlavu, respektive Německý Brod, 4. tanková divize, na levém křídle přes Plzeň a Příbram na Benešov 2. lehká divize. Skutečnost, že přesun lehké divize byl pomalejší než 46. pěší, která byla nasazena na stejném směru, vyplýval z momentální situace, nikoliv z doktríny nasazení motorizovaných svazků. Vzhledem k faktu, že obě obrněné divize měly postupovat na křídlech, a to tak, aby se k sobě navzájem přiblížily v prostoru Benešova a Německého Brodu, lze sledovat záměr provést klešťový úder a uzavřít rozsáhlou oblast Čech. Jejich kontrolou pak byla pověřena pěchota, konkrétně 10. a 46. pěší divize.

Obsazení Německého Brodu 4. tankovou divizí lze interpretovat i v širších souvislostech, a to z úrovně velení skupiny armád 3 a jeho operačních záměrů. 4. tanková divize totiž postupovala vstříc 29. motorizované divizi XIV. armádního sboru, která směřovala na jih z prostoru Trutnova.⁵⁶ Záměrem vrchního velení tak bylo nejen rozdělit Čechy na severní a jižní část, ale dalším hlubokým úderem oddělit Čechy od Moravy.

Jestli toto operační provedení něco připomíná, pak je to pozdější strategie Blitzkrieg, kterou Wehrmacht realizoval o půl roku později. Vycházela však z tehdy platné doktríny o způsobu vedení útoku.⁵⁷ Dalším prvkem této taktiky byla podpora pozemních vojsk leteckými silami. Během operace Südost byla velení skupiny armád 3 podřízena průzkumná skupina 11 o šesti letkách a několik protileteckých svazků (obdobně jako v případě skupiny armád 5). V zadání operace přímo existovala možnost, že letecké síly budou podřízeny jednotlivým armádním sborům. Ta však nebyla využita.⁵⁸ Vzhledem k tomu, že se jednalo o průzkumné letectvo, lze uzavřít, že pro účely operace se nepočítalo se zapojením letectva do případného přímého boje. Počasí však nakonec neumožnilo provést ani průzkumné lety.

Úkol obsadit Jihlavu silami 4. tankové divize může mít ovšem ještě jeden, nevojenský význam. Lze očekávat, že jakožto německý jazykový prostor se město stalo předmětem obzvláštního politického a propagandistického zájmu. Takto je také nutno interpretovat uspořádání vojenské přehlídky ve městě dne 19. března. V sevřených řadách, které defilovaly před generálem Johanesem Blaskowitzem, náležela hlavní pozornost právě tankovému vojsku.⁵⁹

Zpráva XIII. armádního sboru včetně hlášení 4. tankové divize zdůrazňovala skutečnost, že celá operace proběhla bez vojenského odporu. Autor hlášení tankové divize, zřejmě její velitel generálmajor Georg-Hans Reinhardt, spekuloval, že v případě odporu nepřítele by nebyly stanovené cíle dosaženy. Autor zprávy XIII. armádního sboru, tedy generál von Weichs, pak zašel ještě dál, neboť celou operaci označil za „vojenský bluf“ a zopakoval, že nasazené divize nebyly na skutečný boj připraveny a že je bylo možno použít pouze „proti armádě, která neměla vůli bojovat a na boj nebyla připravena“. Zdůraznění této skutečností připouští jediný závěr, že se

totiž německé velení spoléhalo na skutečnost, že okupace proběhne bez ozbrojeného odporu.⁶⁰ Koneckončů „vůle k odporu“ českého obyvatelstva byla před zahájením operace bedlivě sledována vrchním velením pozemního vojska po dobu několika měsíců.⁶¹ Podle posledního hodnocení ze dne 14. března od vojenského ataše v Praze byla vůle bránit zemi na dosud nejnižší úrovni a v Hlavním štábu československé armády měla panovat vysloveně rezignovaná nálada.⁶²

Jediným skutečným nepřítelem německých sil tak zůstávalo počasí.⁶³ Ač zkomplikovalo průběh okupace především právě v sektoru XIII. armádního sboru, na druhou stranu představovalo příležitost vyzkoušet si v praxi přesun, organizaci velení, zásobování aj. činnosti za podmínek sněžných bouří. Tímto získala celá operace charakter cvičení,⁶⁴ který byl ještě umocněn skutečností, že tři ze čtyř podřízených divizí byly relativně nové, dosud nezacvičené vojenské svazky. Bylo-li nasazení takovýchto svazků záměrem, anebo souhrou okolností, není v pramenech explicitně uvedeno. Jako pravděpodobnější se však jeví první možnost. O tom, že okupace českých zemí zajistila německé branné moci celou řadu praktických poznatků, svědčí závěr dokumentu XIII. armádního sboru, respektive jeho 32 bodů. V nich se pojednává o tematicky široké oblasti, která zahrnuje jak obecné otázky, jako například načasování operace, tak skutečné drobnosti, třeba jaký druh rukavic je nevhodnější pro řidiče.

Počastí mělo zásadní vliv na komunikaci mezi velitelskými stupni. Obtíž se spojením mezi sborem a divizemi, které se objevily při přesunu do nástupních pozic, existovaly, byť v menší míře, i ve dnech 15. až 18. března. Spojení XIII. armádního sboru s oběma divizemi skupiny „Plzeň“ bylo vyřešeno přítomností generála von Weichse a jeho náčelníka štábu přímo na místě. S 10. pěší divizí bylo spojení navázáno prostřednictvím rádia. Přestože bylo často rušeno, všechny rozkazy se podařilo předat. Naopak komunikace s 4. tankovou divizí fakticky neexistovala. Vzhledem k okolnostem nebylo možno využít ani telefonní, ani rádiové spojení a kvůli nepříznivému počasí nemohl být navázán kontakt ani letecky. Obdobně komplikovaná situace existovala mezi velením divizí a podřízenými svazky. Každá z nich řešila tento problém po svém, například 4. tanková divize využívala výhradně rádiové spojení, 10. pěší divize využila civilní telefonní síť. Motocyklové spojky, jeden z hlavních prostředků zajištění spojení, za sněžových bouří v zásadě selhaly. Jako mnohem spolehlivější se ukázaly saně tažené koňmi.

Jak zpráva XIII. armádního sboru, tak 46. divize odhalují ještě jednu významovou rovinu, a sice vztahy mezi jednotlivými složkami ozbrojených sil. Za dopravními kolizemi mezi 46. pěší a 2. lehkou divizí lze snad spatřovat řevnivost mezi oběma druhy zbraní, tj. pěchotou a obrněným vojskem, nikoliv však průkazně. O obdobně napjatém vztahu mezi Wehrmachtem a složkami SS vypovídá jednak epizoda, v níž je postup kolony

56 BA–MA, RH 2/950K – Lagekarte am 15. 3. früh, Lagekarte am 16. 3. früh.

57 BA–MA, RHD 4-4 – Heeres Druckvorschrift 300/1. Truppenführung (T.F.). I. Teil, § 316. Srovnej: M. JOHN, *Září 1938*, s. 66.

58 BA–MA, RH 2/426 – Aufmarschanweisung „Fall Südost“.

59 Iglau großer Tag. Erste Parade der Wehrmacht in Mähren, Für Führer und Reich [25. 3. 1939, č. 1], s. 7.

60 Srovnej: B. TVARŮŽEK, *Okupace Čech a Moravy*, s. 32–33.

61 BA–MA, f. RW 8/v.1 – Kurzer Überblick über die Lage in der Tschecho-Slowakei (27. 1. 1939).

62 BA–MA, f. RW 8/v.1 – Lagebericht vom 14.3.1939, 12.00. Dále též: S. KOKOŠKA, *Unternehmen Südost*, s. 138, dok. č. 1.

63 Viz též: S. KOKOŠKA, *Unternehmen Südost*, s. 143, dok. č. 3. VÚA–VHA, f. SS-Totenkopf-Standarten (Regimenter), kart. 12, inv. č. 89a – Erfahrungsbericht über den Einsatz Böhmen/Mähren der 1. SS-Totenkopfstandarte „Oberbayern“. Viz dále: J. VAJSKEBR, *Nasazení SS-Totenkopfverbände*, s. 48.

64 B. TVARŮŽEK, *Okupace Čech a Moravy*, s. 38.

SS-Totenkopfverbände líčen jako bezohledný, jednak ostentativní mlčení o standartě SS Deutschland v dokumentu XIII. armádního sboru.⁶⁵ To lze vysvětlit i tak, že podřízenost SS Wehrmachtu byla jen iluzorní.⁶⁶

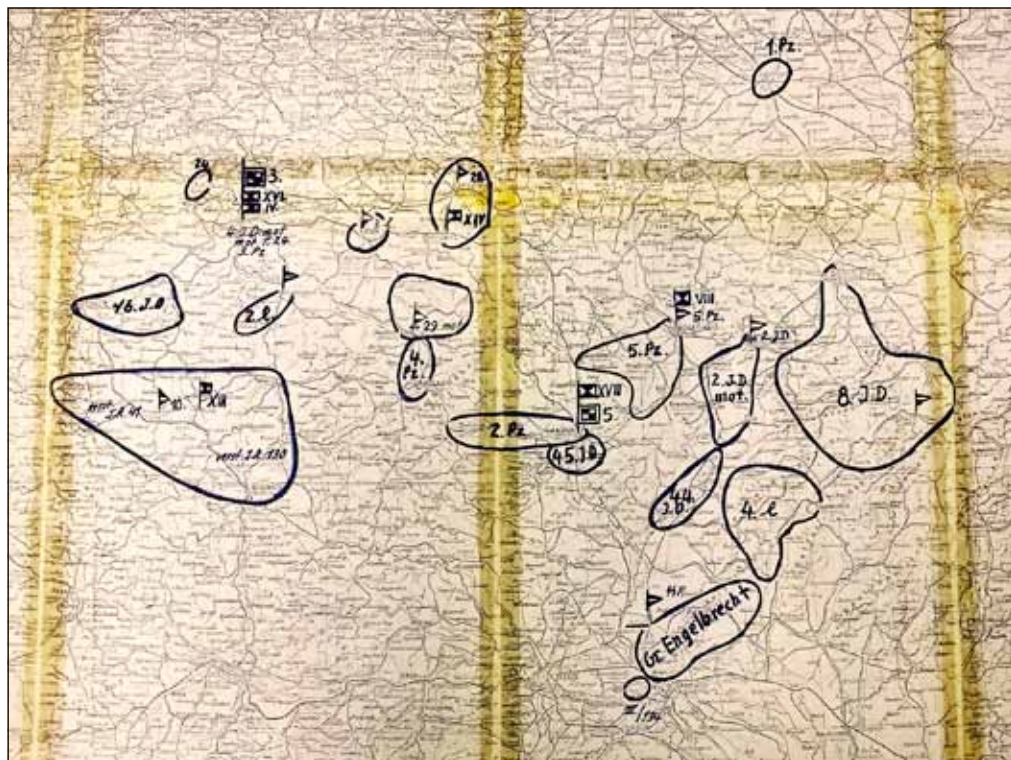
Závěr

V rámci operace Südost připadl XIII. armádnímu sboru úkol zajistit oblast jižních, části západních a středních Čech a části Českomoravské vysočiny. Klíčový význam přitom připadal kontrole přechodu přes Vltavu v prostoru Milevska a komunikace mezi Čechami a Moravou v prostoru Jihlavy a Německého Brodu. Tohoto cíle mělo být dosaženo provedením klešťového úderu, jehož hroty tvořily 4. tanková a 2. lehká divize, které postupovaly na pravém a levém křídle sboru. Ač fakticky bez letecké podpory, lze v tomto záměru spatřovat prvky taktiky bleskové války (Blitzkrieg), neboť zatímco oběma obrněným svazkům připadla úloha provedení hlubokého průlomu, oběma pěším (10. a 46. divizí) pak plošná kontrola území, a zejména internace československých posádek.

Obsazení českých zemí mělo být provedeno v mírových podmínkách, tedy bez ozbrojeného odporu československého vojska. Komplikace, které muselo německé vojsko překonávat, vyplývaly z panujícího počasí, horského terénu a geografických vzdáleností, které měly být překonány v relativně krátké době. Přesto lze v řadě aspektů, zejména vyčleněním části personálu zapojených svazků pro potřeby případné mobilizace, důrazem na moment překvapení a provedením výše uvedeného klešťového úderu identifikovat opatření pro případ, že by okupace přerostla v ozbrojený konflikt. Ač dosavadní stav poznání záměrů německého velení nemůže být zcela úplný, lze s vysokou mírou pravděpodobnosti uzavřít, že i tyto kalkulace byly brány spíše jako nepravděpodobné než reálné – a celá operace tak měla prověřit připravenost německých ozbrojených sil na provedení mobilizace.

Způsob vydávání rozkazů dokládá vysokou míru koncentrace velitelských pravomocí v rukou vrchního velení pozemního vojska, respektive velení skupiny armád 3. Obzvláště je to patrné v případě velení skupiny armád, které si pro určité situace vyhradilo vydávání rozkazů přímo divizím, konkrétně 4. tankové a 2. lehké.

To, jaký význam měla operace Südost pro zúčastněné svazky, je nutno dát do souvislosti s polským tažením, které proběhlo o půl roku později. V něm totiž obě

Postavení německých svazků v brzkých ranních hodinách 18. března 1939.

FOTO: BA-MA, RH/2/950K

obrněné divize tvořily hrot úderu 10. armády na klíčovém směru Varšava (4. tanková) a Radom (2. lehká).

Na druhou stranou německé ozbrojené síly zcela selhaly ve dvou důležitých oblastech, ve zpravodajství a propagandě, a to i přesto, že oběma aspektům byla věnována adekvátní pozornost. Zpravodajská příprava byla obětována ve prospěch momentu překvapení. Agenti, jejichž nasazení bylo odloženo na poslední chvíli, nebyli navíc schopni zjistit relevantní a pravdivé informace. Svazky XIII. armádního sboru tak často nevěděly, které československé útvary mohou v jednotlivých lokalitách očekávat. Nadto se ne ke všem německým jednotkám dostaly rozkazy, jakým způsobem má být zacházeno s československým vojskem, případně civilními osobami. Ač mohl tento stav vést k ozbrojeným srážkám, paradoxně rozhodla funkčnost a disciplinovanost československé armády.

Úkoly XIII. armádního sboru v rámci operace Südost byly – podle slov jeho velení – splněny. Její vojenský úspěch však zastírá fakt, že jak divizní, tak sborová úroveň velení současně připouští, že za situace ozbrojeného konfliktu by bylo značně obtížné stanovené úkoly splnit. Nadto je třeba zvážit i to, že řada svazků, především pluky 10. pěší divize, měla zásadní problémy i s pouhým přesunem.

Za předpokladu, že poznatky XIII. armádního sboru lze zobecnit a vztáhnout na všechny síly, které byly zapojeny do operace, lze dospět k závěru, že při okupaci českých zemí muselo německé vojsko překonávat množství problémů, obtíží a rizik, které mohly ohrozit její úspěšné provedení. Tento závěr pak v implicitní rovině otevírá prostor pro kladení otázek ohledně možností a efektivity obrany českých zemí v březnu 1939.

⁶⁵ Existence standarty je ve zprávě XIII. armádního sboru vzpomenua pouze na jediném místě, a to v popisu přesunu na výchozí pozice. BA-MA, RH 24-13/241 – Erfahrungsbericht Einsatz Tschechoslowakei, März/April 1939.

⁶⁶ Ke specifickému postavení jednotek SS, konkrétně Totenkopfverbände, viz: J. VAJSKEBR, *Nasazení SS-Totenkopfverbände*, s. 45–52. K analogické situaci srovnej zejména: Zuzana PIVCOVÁ, *Vztah mezi SS a Wehrmacht*. HaV 2010, č. 3, s. 103, dok. č. 10.

DOKUMENT č. 1

1939, 20. května, Norimberk – Zpráva o zkušenostech XIII. armádního sboru z okupace českých zemí v březnu 1939.

Norimberk, 20. května 1939

Velitelství XIII. armádního sboru

Nr 2 3 0 0/39 g.K.⁶⁷ – lb⁶⁸

Tajná záležitost velení!⁶⁹

Zpráva o zkušenostech

„Nasazení v Československu“

březen/duben 1939.

130 exemplářů

15. exemplář

[...]⁷⁰

Oddíl I

Příprava a přesun

c) Síla a úroveň výcviku vojska:

Počet kmenových příslušníků,⁷¹ kteří byli určeni k ponechání na útvarech pro další mobilizační⁷² využití, byl velmi citelný. Tyto mezery byly co do počtu částečně vyrovnány příslušníky doplňovacích jednotek.

U pěší divize bylo obecně dosaženo této úrovně:

u střelecké roty ⁷³	na válečných počtech bez minometných družstev,
u kulometné ⁷⁴ roty	přibližně na válečných počtech bez čtyř těžkých minometů,
u roty pěchotního dělostřelectva ⁷⁵	přibližně na válečných počtech bez jedné lehké čtyř,
u protitankové ⁷⁶ roty	přibližně na válečných počtech,
u lehké ⁷⁷ baterie	přibližně na válečných počtech se třemi nebo čtyřmi děly podle stavu koní,
u těžké ⁷⁸ baterie	jako u lehké baterie.

Tato početně jinak příznivá situace však vykazovala závažný nedostatek v tom, že se nepodařilo zaplnit existující mezery u vojenských hodností. Například u útvaru měly roty a baterie v průměru přes 12–14 poddůstojníků pro výcvik. V případě pohotovosti měly k dispozici po odchodu kmenových příslušníků, velících poddůstojníků a velitelů čet ještě asi 5–7 poddůstojníků na místech velitelů družstev dosazování často dokonce rekruti. Závažný byl rovněž nedostatek staršího mužstva a specialistů.

V případě 4. tankové divize a 2. lehké divize se jednalo o svazky, které byly zřízeny teprve na podzim 1938 a u kterých byly personální obtíže částečně ještě větší. V důsledku chybějících automobilů byla úderná síla obou divizí značně oslabena. [...]⁷⁹

Úroveň výcviku vojska s sebou nesla podstatné komplikace během nasazení. Výcvik v četě, v rotě nebo ve větším svazku se dosud nekonal. Z tohoto důvodu chyběla pro velení

nezbytná „sehranost“. Tímto trpěla rychlost při plnění vydaných rozkazů a pohyblivost vojska při manévrování.

Mnoho rekrutů, kteří museli být přiděleni jako řidiči, zčásti právě obdrželo řidičský průkaz a chyběla jim nezbytná řidičská zručnost v obtížném sjezdovém terénu zimních hor. 4. tanková divize proto musela urazit asi 1000 km zčásti pouze s jednou osádkou. Musí se uznat, že navzdory nedostatku personálu a ve výcviku, navzdory nepříznivému počasí, navzdory hornatě krajinně a navzdory nedostatečným cestám bylo včas dosaženo stanovených cílů bez větších nehod a bez větších ztrát.

d) Materiální vybavení:

[...]⁸⁰

3. Přesun.

a) Přesun motorizovaných jednotek na shromážděště (1. vlna):

Jednotkám, které byly přeloženy do výcvikových prostorů (2. lehká a 4. tanková divize), byly jejich pochodové trasy včetně zastávek k přenocování a odpočinku přikázány velitelstvím XV. armádního sboru (2. lehká divize) a velitelstvím XVI. armádního sboru (4. tanková divize), a to bez vědomí velitelství XIII. armádního sboru.⁸¹ Tímto způsobem nemohlo velitelství XIII. [armádního] sboru provést žádné přípravy ani nahlášení noclehů; spojení s divizemi, které se nacházely na přesunu, chybělo. V těchto hodinách dorazila řada doplňujících rozkazů, které musely být okamžitě předány divizím. Z tohoto důvodu bylo nutno odeslat osobními automobily množství kurýrů, kteří tyto divize museli hledat podél jejich pochodových tras (obzvláště 4. tankovou divizi).

4. tanková divize.⁸²

4. tankové divizi bylo 10. 3. večer přímo od vrchního velení pozemního vojska rozkázáno, aby se přes Norimberk – dálnice⁸³ – Mnichov – Salcburk – a dále přes Linec – Altenberg [bei Linz] – Königswiesen přesunula do 12. 3., 18.00 hodin do vojenského výcvikového prostoru Döllersheim a jeho okolí. Tento rozkaz požadoval, neboť dříve než 11. 3. nebylo možno zahájit přesun, urazit kolem 700–750 km (mnohem více pak pro další části divize z Meinungenu anebo z [Bad] Hersfeldu) ve 36 hodinách, mimoto nařizoval v poslední třetině před Lincem cestu, o které bylo známo, že je úzká a vede přes hornatou krajinu, a kterou byly před několika málo dny části 45. divize nuceny v důsledku sněhu obejít. Přestože velitelství XIII. armádního sboru vzneslo okamžitě námitky 5. oddělení⁸⁴ vrchního velení pozemního vojska proti nevyhovujícím stavu silnic, byla jeho žádost na přidělení cesty Linec – Sv. Hypolit – Kremže – Světlá zamítnuta se zdůvodněním, že pohonné hmoty nedostačují a není možné žádné další zajištění a dopravení pohonných hmot 4. tankové divizi.

Teprve po přímém otevřeném představení [situace] 4. tankové divize prvnímu oddělení generálního štábu vojska v Berlíně,⁸⁵ totiž, že splnění tak vysokých požadavků

67 Tj. „geheime Kommandosache“; srovnej poznámku pod čarou č. 69.

68 „lb“ bylo označení pro bytovací oddělení („Quartermester-Abteilung“) štábu sboru; náležel mu výkon „logistického“ zabezpečení sboru.

69 V originále „Geheime Kommandosache“, označení pro čtvrtý z pěti stupňů utajení.

70 Vynechává se obsah a rozdělovník.

71 V originále „Stämme“, „kmeny“/„kádry“, tj. „kmenoví příslušníci“, tedy analogicky k prvorepublikové armádě se jedná o vojenské gázišty.

72 V originále „Mob.“, tj. „Mobilmachungs-“.

73 V originále „Komp.“, tj. „Kompanie“.

74 V originále „M.G.“, tj. „Maschinengewehr-“.

75 V originále „I.G.“, tj. „Infanteriegeschütz-“.

76 V originále „Pak“, tj. „Panzerabwehrkanone-“.

77 V originále „l.“, tj. „leichten“.

78 V originále „s.“, tj. „schweren“.

79 Odkaz na stav vybavení automobily se neuvádí.

80 Zmínky o nedostatku nákladních vozů, koňské trakce a vojenské ústroje se neuvádí.

81 V originále „XIII.A.K.“, tj. XIII. Armeekorps“.

82 Nadepsáno na okraji listu.

83 V originále „RAB.“, tj. Reichsautobahn“, dnešní A 9.

84 Bývalé „Transportabteilung“. 5. oddělení mělo v zodpovědnosti přepravu, tzn. přepravu po železnici, po cestách a říční dopravu. <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Oberkommando/ChefdesTransportwesens.htm> [4. 8. 2016].

85 Myslí se vrchní velení pozemního vojska (OKH). 1. oddělení zodpovídalo za zásobování (logistiku). <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Oberkommando/OKH.htm> [4. 8. 2016].

nemůže divize zaručit, byla lhůta odložena o 24 hodin (vyšlo najevo, že příslušné místo v Berlíně se zmýlilo v datu), a dále bylo umožněno využít cestu z Lince přes Emži – Sv. Hypolit – Kremži.

Přesun, odpočinek a ubytování průzkumného praporu 7, standarty SS Deutschland a 4. tankové divize na téže trase byly ponechávány na rozhodnutí jednotlivých velitelů; zmíněným svazkům byl vrchním velením pozemního vojska pouze stanoven za cíl přesunu Döllersheim. Bylo štěstím, že přesunující se svazky si samy zvolily časy přesunů a ubytovací prostory vcelku ve vzájemné shodě a že se divizi podařilo všechny jednotky v úseku od Chiemského jezera podřídit v oblasti přesunu, odpočinku a ubytování svému jednotnému velení.

Na jedné trase může být při velkých pohybech vojsk pouze jediná velící autorita. Bylo by lepší, kdyby také průzkumný prapor 7 a standarda SS Deutschland byly podřízeny 4. tankové divizi již pro přesun.

2. lehká divize.⁸⁶

Pohotovost k přesunu divize byla vyhlášena 11. 3. v 0.00 hodin. Zahájení přesunu divize bylo stanoveno velením XV. armádního sboru na 12. 3. Tímto způsobem získala divize možnost přezkoušet připravenost k přesunu během celého jednoho dne.

Divizi, která se poprvé přesouvala jako svazek, připravil přesun na Grafenwöhr první překvapení. Silné sněžení v noci před odjezdem, mráz v časných ranních hodinách a nepříjemně kluzké cesty rozbily připravený harmonogram pro přesun, oddech a stravování. Avšak množství cest, které byly k dispozici, mezi nimi říšská dálnice, stejně jako od počátku plánované velké odstupy a bezpečnostní opatření usnadnily překonávání překážek, které připravila příroda.

Mezi 16.00 a 20.00 dorazily pochodové kolony divize bez zaznamenáníhodných ztrát do tábora Grafenwöhr. Předvídané řízení dopravy se postaralo o bezproblémový přesun do tábora, stejně tak rychlé přemístění na kvalitní ubytovny, které připravilo velitelství. První cestovní den nebyl v jednotlivostech dokonalý, jízda v kolonách pro celkem nevyvíčené mladé řidiče [představovala] znamenitou přípravu.

Volný den, který byl v Grafenwöhru k dispozici, umožnil opravit vozidla a řidičům nabídl potřebný klid.

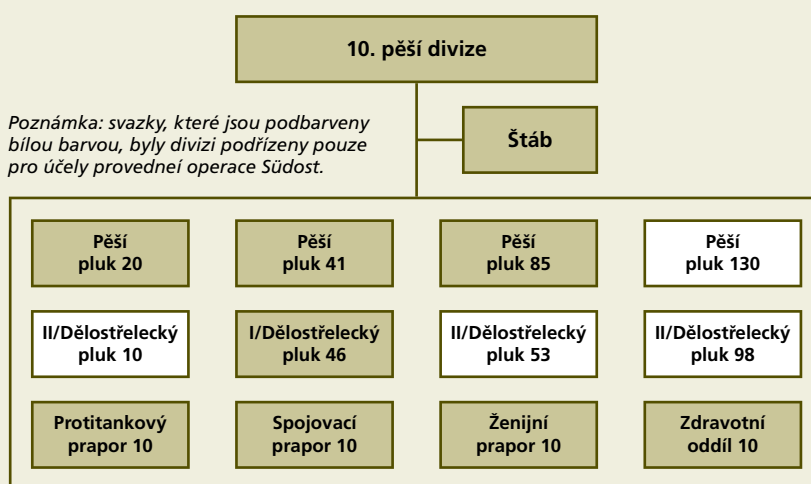
Kulometný prapor 6.⁸⁷

Protože již přeložení jednotek do výcvikového prostoru způsobilo značené obtíže, ještě větší bylo možno očekávat, až divize dosáhnou nástupních pozic. Velení XIII. armádního sboru nařídilo proto k usnadnění postupů, aby se dne 13. 3. přesunul kulometný prapor 6 z Grafenwöhru do uvolněných kasáren prvního praporu pěšího pluku 85⁸⁸ v Degendorfu. Toto opatření se osvědčilo.

Organizace 4. tankové divize v podobě, v jaké se zúčastnila operace Südost (březen 1939)

Organizace 10. pěší divize v podobě, v jaké se zúčastnila operace Südost (březen 1939)

Řízení dopravy.⁸⁹

Při plánovitě připravených přesunech tankových divizí na vzdálenost 1000 km musela být se zahájením operace rovněž vyřešena součinnost s policií a zplnomocněncem pro dopravu, jejichž úkolem bylo v tomto případě uzavřít cesty v Norimberku, Mnichově a Salcburku, stejně jako okamžité nasazení všech druhů sil (také v neděli!)⁹⁰ k odstranění sněhu a ledu z cest. V úvahu přicházelo rovněž uzavření veškeré dopravy v protisměru. Ve dnech 12./13. 3. přeložila Luftwaffe mezi Vídní a Lincem do protisměru přesunu 4. tankové divize svazky protivzdušného dělostřelectva, které na převážně zrcadlově hladkém náledí vedlo k těžké nehodě, které [jinak] bylo možno zabránit.

Tankování.⁹¹

4. tanková divize učinila poznatek, že je možno na jedné zastávce divize (bez tanků) plně natankovat za 2–3 hodiny, a to včetně nákladních a servisních vozů⁹² a kolon, když na 4–5 místech, které jsou od sebe asi 3 km vzdáleny, budou podél cesty položeny kanystry s pohonnými hmotami, a to do dvojité řady o délce asi 250 m. Předtím je však třeba

86 Nadepsáno na okraji listu.

87 Nadepsáno na okraji listu.

88 V originálu „I./J.R.85“.

89 Nadepsáno na okraji listu.

90 Neděle připadala na 12. března 1939.

91 Nadepsáno na okraji listu.

92 V originálu „B- und G-Wagen“, tj. Betriebsstoff- und Gerätwagen“.

přidělit jednotlivým pochodovým skupinám přesná místa pro tankování. Při prvním tankování chyběla předchozí zkušenost; kanystry na hromadách ležely příliš těsně vedle sebe.

b) Pochod a přeprava divíží do nástupních pozic:

Navzdory značným terénním obtížím, které se většinou zhoršily kvůli převládajícím sněhovým bouřím, dorazily skoro všechny části divíží včas do svých nástupních pozic.

4. tanková divize.⁹³

4. tanková divize urazila cestu z vojenského výcvikového prostoru Döllersheim do nástupních pozic v okolí Slavonic za 6 hodin navzdory špatným a úzkým cestám.

10. pěší divize.⁹⁴

Přemístění divize proběhlo u motorizovaných částí pozemním přesunem, jádro divize se přesouvalo po železnici, a to přes vysoce položené průsmyky na Šumavě.

Sníh, který začal padat již tři dny před zahájením operace, přerostl ve dneh jejího provedení ve sněhové bouři a způsobil závěje, které dokonce ani v oblastech bohatých na sníh nikdo dlouho nepamatoval. Čištění hlavních cest, které bylo prováděno od začátku operace, bylo neúčinné, neboť nové sněhové srážky neustále vrstvily další masu sněhu.

Divize byla na překonání zimních horských přechodů vybavena zimní výstrojí. Přesto ji počasí postavilo před těžký úkol, který byl zvládnut až uznalou spoluprací a vzájemným poskytnutím pomoci všech druhů zbraní.

Kvůli [momentu] překvapení byl přesun podle příkazu stanoven na 18.00 hodin. V této době chyběla divízi ještě četa polního četnictva, která by řídila dopravu. Plánovaná lhůta pochodu byla díky časovému harmonogramu s odpovídajícími odstupy splněna. Důstojníci motorizovaných jednotek prozkoumali stav pochodových tras.

V dohodě se silničním a říčním stavebním úřadem v Deggendorfu bylo krátce po zahájení pochodu ještě jednou provedeno čištění cesty sněhovým pluhem na Bavorskou železnou Rudu přes ruselský kopec. Přesto na strmé cestě na ruselský kopec, severovýchodně od Deggendorfu, uvízly již první motorizované kolony. Následkem toho je dostihly zadní kolony. Úsilí jednotlivých automobilů předjet kolony stejně jako civilní doprava v protisměru vedly k nevyřešitelnému zmatku.

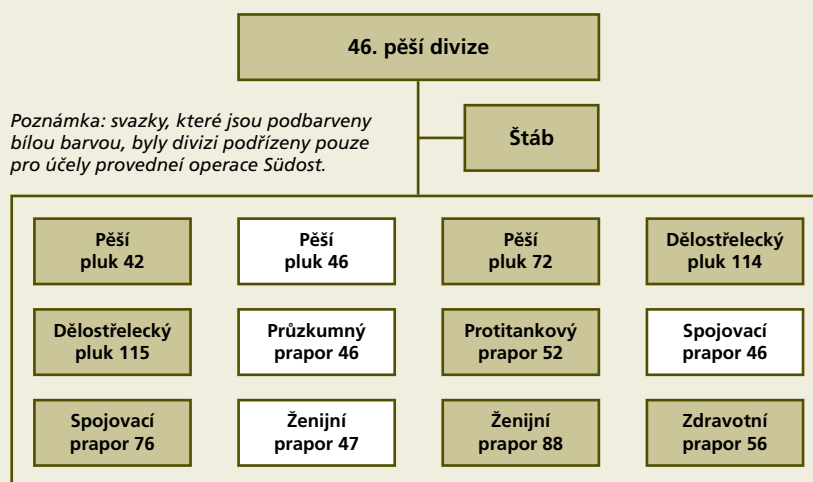
Také natěsno stojící uvízlé automobily, které znemožňovaly všem částem nutnou volnost pohybu, bránily obnově provozu.

Divize okamžitě nařídila, aby doplňovací prapor 85 a zbylé části ženijního praporu 88, Deggendorf, společně s pracovními silami silničního a říčního stavebního úřadu v Deggendorfu, podpořily v noci z 14./15. 3. pod velením velitele ženijního praporu 88 kolony při překonávání cesty přes ruselský kopec.

Organizace 2. lehké divize v podobě, v jaké se zúčastnila operace Südost (březen 1939)

Organizace 46. pěší divize v podobě, v jaké se zúčastnila operace Südost (březen 1939)

2. lehká divize.⁹⁵

Vrchní velení pozemního vojska původně nařídilo, aby se jádro divize nezačalo přesunovat z výcvikového prostoru do nástupních pozic před 18.00. S ohledem na povětrnostní podmínky povolilo vrchní velení pozemního vojska odjezd 14. 3., ve 12.00 hodin, takže 2. lehká divize mohla dne 15. 3. včas, ač za značných obtíží, dosáhnout svých nástupních pozic.

46. pěší divize.⁹⁶

Pro 46. pěší divízi bylo zamýšleno zajistit motocyklové spojovací čety a ženijní prapor prostřednictvím ženijního praporu 47, Mnichov. Dne 14. 3. bylo vyzooměno velitelství XIII. armádního sboru, že ženijní prapor 47 nebude dán k dispozici XIII. armádnímu sboru a prozatím zůstane ve svých kasárnách. Teprve na opakovaný nátlak velitelství XIII. armádního sboru uvolnilo vrchní velení pozemního vojska ženijní prapor 47; jeho příjezd však kvůli značné vzdálenosti nemohl proběhnout včas. Tato [skutečnost] nepředstavovala sama o sobě problém, [ale] řešení, které bylo sboru vnuceno – podřízení jedné motocyklové čety vzdálené 450 km⁹⁷ – muselo vést k obtížím s časovým harmonogramem. A skutečně, motocyklová četa dorazila

93 Nadepsáno na okraji listu.

94 Nadepsáno na okraji listu.

95 Nadepsáno na okraji listu.

96 Nadepsáno na okraji listu.

97 Uvedená vzdálenost je zřejmě nadsazená. Ženijní prapor se nacházel u Mnichova, do Karlových Varů, sídla velitelství divize, je to asi 300 km (<http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/PionierBat/PiBat47-R.htm> [15. 3. 2017]).

teprve 16. 3. odpoledne, tedy 36 hodin po vstupu divize do Plzně. Rovněž ženijní prapor 47 se připojil k divizi až se zpožděním 1½ dne.

Železniční transporty.⁹⁸

Přesuny po železnici probíhaly podle plánu, poslední vlaky však dorazily se značným zpožděním, které je nutno připsat na vrub počasí. Doba, po kterou na hraničních železničních nádražích probíhala vykládka, byla z části značně dlouhá, příčinou byla opět především povětrnostní situace. **Pojízdné nákladní rampy byly na zasněžených nádražích nepohyblivé**, pouze na pevných nákladních rampách pokračovalo vykládání poměrně rychle.

Průzkumný prapor 46 byl poskytnut jízdním plukem 3, Fürstenwalde. Při zahájení přesunu v 18.00 hodin dne předcházejícího dne Y bylo kvůli značné vzdálenosti možno očekávat průzkumný prapor 46 teprve v průběhu odpoledne dne Y. Požadavek velitelství sboru, aby byl průzkumný prapor přeložen rovněž jako „výcviková jednotka“ do výcvikového prostoru [společně] s motorizovanými divizemi, byl odmítnut. Tak se stalo, že do Wiesau v Horní Falcí dorazil průzkumný prapor 46 teprve 15. 3. v 16.35 hodin. Aby byl jeho přesun urychlen, musel se vlak [s naloženým praporem] nejdříve vrátit přes Cheb. **V nepřátelském prostředí by tedy 46. pěší divize byla nejméně prvního dne bez průzkumného praporu.**

c) Zajištění spojení během přesunu.

4. Zprávy o nepříteli – nasazení agentů.

a) Zjištění posádek:

Zprávy o dislokaci jednotek v Československu, které byly předloženy do 9. 3., byly z velké části správné. K tomuto datu nebyly ještě o některých útvarech předloženy žádné zprávy. Nasazení agentů bylo nařízeno dne 9. 3. bez instrukcí. Protože [jejich] nasazení bylo zahájeno dne 14. 3., nemohly být výsledky dodány včas. Také nebylo možno ověřit zprávy, které dorazily na poslední chvíli. Tyto zprávy se ukázaly z velké části jako nesprávné. Příčina spočívala v tom, že se české jednotky již před několika dny vrátily zpátky do kasáren. Agenti získávali informace pravděpodobně dotazováním obyvatelstva.

Informace, které přicházely o posádkách v blízkosti hranic, zněly takřka souhlasně: „Jednotka je pryč, neznámo kde!“

b) Průzkum přesunů českého vojska:

Přesuny po železnici a zajišťování silnic nebyly ve skutečnosti až do nasazení hlášeny. Při nasazení byly dokonce předloženy zprávy, že na silnicích a na železnici nepanuje žádný obzvláštní provoz. Bylo tudíž přinejmenším možno počítat s možností, že jednotky jsou ještě přítomny.

V současné době se zjišťuje, odkud spojky získávaly informace. Do budoucna snad lze doporučit, aby pro potvrzení správnosti provedení svého úkolu podaly důkaz (předložení dovolenek příslušných jednotek nebo nějakého rozkazu velení roty).

c) Odhad síly ostrahy hranic:

Ostraha hranic byla všude identifikována bez komplikací. Správně bylo nahlášeno, že české četnictvo se stáhlo z hraničních hlídek.

d) Rozkazy pro zacházení s českými jednotkami po vstupu německého vojska:

Rozkazy pro zacházení s českými jednotkami byly doručeny na velitelství sboru teprve v noci 13./14. 3., když už se jednotky nacházely na pochodu do nástupních pozic. Jelikož XIII. armádní sbor zastával úsek, který byl široký více než 300 km a dopravní situace byla obzvláště obtížná, přišly rozkazy k jednotkám až na poslední chvíli. Nebylo možno

zaručit, aby především čelní svazky byly informovány, jak má být nakládáno s českými jednotkami.

Odzbrojení přesto proběhlo bez obtíží, neboť české vojsko mělo přesné instrukce, aby se nestavělo na odpor. Protože Češi při provedení odzbrojení, zajištění spisového materiálu, stejně jako odvozu zařízení nepůsobili žádné problémy, mohlo být přísné nařízení pro internaci českých vojáků brzy zmírněno.

[Protože] ty německé jednotky, které se podílely na odzbrojení, musely těsně spolupracovat s českými úřady, ukázalo se jako účelné uzpůsobit tomu nařízení o vojenském pozdravu. Podle tohoto předpisu se částečně zdravilo, částečně nikoliv. Civilní obyvatelstvo této nejasnosti nerozumělo a často si ji chybně vykládalo.

5. Zacházení s civilním obyvatelstvem.

a) Vyhlášky a oznámení:

Vyhlášky, které byly přeposlány vojsku ke zveřejnění, byly v české části z části chybné. V budoucnu je nutno se vyvarovat toho, aby vojsko dostalo ve větším počtu chybné exempláře, neboť nepodporují vážnost Říše u obyvatelstva. Tento materiál dorazil na velitelství sboru až příliš pozdě, takže jeho vydání všem místům nemohlo být včas provedeno. Doporučuje se proto, aby ještě v zapečetěné formě byl materiál uložen [přímo] u jednotek.

b) Propagační materiál Luftwaffe:

Obsah letáků, které nemohly být v důsledku špatného počasí shozeny a později byly vydány vojsku, byl vývojem událostí překonán. Letáky proto nebyly vydávány. Možná by se dalo doporučit, aby měly jen krátký text, který si uchová poutavost po delší dobu, např.: „Adolf Hitler přináší mír a bezpečí“ – „Pryč s bolševismem“ – „Češi, vzpomeňte si na své slavné dějiny v německém prostoru.“

[...]⁹⁹

Oddíl II.

Průběh okupace.

1. Postup přes říšské hranice 15. 3., 06.00 hodin:

Hodina Y¹⁰⁰

Vzhledem k nařízení, že čas zahájení operace, tzv. hodina Y, nesmí být vojsku oznámen předčasně, mělo velení sboru obavy, aby se v důsledku obtíží a zčásti chybějícího spojení podařilo včas předat jeho stanovení. Z tohoto důvodu dne 14. 3. velení sboru nařídilo, aby od 15. 3., 5.30 hodin, zůstaly divizní rozhlasové přijímače na příjmu kvůli sdělení hesla, kterým velitelství sboru uvede čas nástupu; další předání hesla s uvedením času jednotlivým útočným skupinám měly na starosti divize.

[...]¹⁰¹

Toto nařízení představovalo bezpečnostní opatření a jako takové se osvědčilo, zvláště když radiotelegram v několika případech nedorazil.

Vzhledem k tomu, že hodina Y byla písemně i telefonicky předána jednotkám již večer 14. 3., získaly všechny útočné skupiny rozkazy k pochodu a čas zahájení postupu včas.

[...]¹⁰²

Rozkazy k postupu a jejich provedení v jednotlivostech.

4. tanková divize.¹⁰³

Úkol:

„[Provést] výpad přes Novou Říši a Telč na Jihlavu, odtud uzavřít cesty vedoucí na Moravu a Prahu. Včas navázat spojení se XIV. armádním sborem, který směřuje od Landeshutské prolákliny¹⁰⁴ na Německý Brod. Očekává se pozdější podřízení XIV. armádnímu sboru. Zajistit důležité dopravní stavby na železnici a na cestě Dačice – Jihlava. Zřízení prozatímního velitelství v Jihlavě.“

98 Nadepsáno na okraji listu.

99 Vynechává se kapitola „c) Správní předpisy“.

100 Nadepsáno na okraji listu.

101 Odkaz na Přílohu 2, která se neuvádí. Nadepsáno na okraji listu.

102 Odkaz na Přílohu 3, která se neuvádí. Nadepsáno na okraji listu.

103 Nadepsáno na okraji listu.

104 V originále „Landshuter Senke“, podle města Landeshut, dnes Kamenna Góra; tedy Libavské sedlo. Viz: <http://www.waltersperling.de/geonamen/woerterbuch/l.htm> [21.5.2017].

Provedení:

V 6.00 hodin překročila divize ve dvou kolonách říšské hranice a v 10.30 hodin dosáhl její průzkumný prapor [7] Jihlavy. Jako další jednotka vstoupil do Jihlavy v 15.00 hodin střelecký prapor, který do večera následovaly rovněž dělostřelecký oddíl a tankový prapor. Divize se o svém denním úkolu vyjádřila následovně:

„Pokud by nepřítel kladl odpor, nebylo by možno za obtížné povětrnostní situace dosáhnout denního cíle během prvního dne.“

Odstoupení 4. tankové divize.¹⁰⁵

Dne 15. 3. kolem 16.00 hodin dorazil rozkaz armádní skupiny 3, že se 4. tanková divize okamžitě vyřazuje ze svazku XIII. armádního sboru a podřizuje sborovému velitelství XIV.

10. pěší divize.¹⁰⁶

Úkol:

„Divize získá včasným spojením svých sil vyvýšeniny u Milevska.“

V jednotlivostech:

Zesílený pěší pluk 130 obsadí dne Y České Budějovice, zřídí zde prozatímní velitelství a během dne Y + 1 dosáhne Týna nad Vltavou na západním břehu Vltavy, odkud se vrátí k divizi. Zajištění důležitých dopravních staveb na železnici a silnici v okolí Českých Budějovic.

Zesílený pěší pluk 85, který postupuje přes Vodňany, obsadí Písek, zajistí přechody přes Vltavu v Podolsku a v Červené a ještě během dne Y získá předsunutými částmi východní břeh Vltavy u Milevska.

Denní cíl pro pěší jednotky během dne Y:

Písek. Zřízení dočasného velitelství v Písku. Zajištění důležitých dopravních staveb na železniční trati Prachatice – Vodňany – Písek.

Jádro divize pronikne přes Sušici ze Strakonice – [a] Písku. Denní cíl: Strakonice; zřízení prozatímního velitelství ve Strakonících.

Cíl pro den Y + 1: Milevsko.

Zásobovací trasy divize: Sušice – Písek – Milevsko, rovněž je nutno zajistit důležité silniční stavby na železnici Sušice – Horažďovice – Strakonice.

Zesílený pěší pluk 41 dne Y obsadí Klatovy a dne Y + 1 při zajištění bezpečnosti důležitých železničních a silničních staveb se přes Horažďovice vrátí k divizi.“

Provedení:

10. pěší divize byla se svými čtyřmi pochodovými útvary nasazena na frontě široké 150 km. Musela bezpochyby překonat nejobtížnější terén. Navzdory tomu dosáhla dne 15. 3. večer většinu denních cílů.

V jednotlivostech:

Pěší pluk 130 překročil hranice podle rozkazu v 6.00 hodin u Kaplice, kolem poledne dosáhly její motorizované jednotky Českých Budějovic a navečer [i] její pěší jednoty. II. oddíl dělostřeleckého pluku 98,¹⁰⁷ který byl dopraven po železnici v průběhu dopoledne, dosáhl Českých Budějovic teprve 16. 3. večer. Pluk internoval českou posádku v Českých Budějovicích a při zajištění pozic přešel do klidu.

Pěší pluk 85 dosáhl v 9.45 hodin předsunutým kulometným praporem 6 Písku a internoval tamní český prapor. Při zajištění pozic postoupil kulometný prapor 6 na Milevsko, kam dorazil kolem večera.

I. prapor pěšího pluku 85 dosáhl večer po namáhavém pěším pochodu po silně zasněžených silnicích Písku, kam již v průběhu dopoledne dorazila 14. rota pěšího pluku 85.

Pěší pluk 20 až do večera sotva postoupil přes říšské hranice východně od Dlouhé Vsi u Sušice. Vytrvalá sněhová bouře a metrové závěje opakovaně donutily vojsko zastavit. Teprve 16. 3. ráno po krátkém nočním odpočinku a za značného vyčerpání mohl být zahájen plynulý pochod. Zadní části pochodové

formace, které byly dopraveny po železnici, mohly být dále přes hranici přepraveny železniční dráhou.

Pěší pluk 41 dosáhl předními částmi Klatov a internoval tamní české vojsko o síle 800 mužů již v 7.30 hodin. I. prapor pěšího pluku 41 dorazil pěším pochodem do Klatov teprve v průběhu dne. Zbylá část pluku dosáhla večer oblasti na západ od Klatov.

Štáb divize zamýšlel dosáhnout Strakonice v 16.00 hodin; avšak za pochodovým uskupením pěšího pluku 20 nemohl projít přes Sušici a musel až do poledne následujícího dne zůstat na svém dosavadním divizním stanovišti. Obdobně nemohly směrem na severovýchod postoupit ani cyklistická a jezdecká eskadrona průzkumného praporu 10; pouze četa obrněných průzkumných vozidel, která odbočila na poměrně volnou cestu přes Nýrsko, dosáhla kolem večera společně s předními částmi pěšího pluku 85 města Písek.

2. lehká divize.¹⁰⁸

Úkol:

„2. lehká divize uzavře z jihu a z východu Plzeň, obsadí letiště, dělostřelecké kasárny a kasárny Jana [Sladkého] Koziny a její bojové svazky zahájí co nejdříve postup přes Rokycany – Příbram a Sedlčany. Zajistit přechody přes Vltavu u Kamýku a Hřímězdic. 2. lehká divize se připraví, že během postupu anebo po dosažení Sedlčan zamíří směrem na Prahu. Obrat nařídí splnění skupiny armád 3 přímo rádiem. Týlové jednotky budou následovat na trase Starý Plzenec – Mirošov – Skořice – Padrt – Březové Hory – Jablonná – Svatý Jan (zásobovací cesta 2. lehké divize). Dělicí linie mezi 2. lehkou a 46. pěší divizí do zabrání Plzně.“

Cesta Stříbro – Kozolupy – Město Touškov¹⁰⁹ – Račice nad Berouňkou (k 46. divizi).“

Provedení:

Přední části divize překročily říšské hranice v 6.00 hodin a vytáhly proti úseku Plzeň a Rokycany, které byly určeny jako její první cíl. V 7.45 hodin byly v Plzni obsazeny kasárny pěchoty, v Rokycanech převzala obě kasárny bojová skupina A v 8.30 hodin; v důsledku politické situace, totiž absence nepřátelské činnosti, uznala 2. lehká divize, že je žádoucí se nejdříve otázat sborového velitelství XIII, zda má zahájit postup na Sedlčany. Na velitelství sboru dorazil tento dotaz v 11.45 hodin a obratem odešla odpověď, že úkol pokračovat na Sedlčany zůstává v platnosti. Průzkum, který mezitím probíhal, prokázal, že přímé cesty přes Brdskou vrchovinu nejsou v důsledku sněhových závějí sjízdné. Divize se rozhodla akceptovat objíždku přes Mýto (v Čechách) – Hořovice – Příbram a další pochod z Rokycan nastoupila kolem 12.00 hodin. Kolem večera dosáhly přední jednotky 2. lehké divize Příbrami, zadní části prostoru Mýta (v Čechách).

I když splnění úkolů v Plzni zastavilo nasazené vojsko na více hodin, nebylo důvodem, aby zbývající bojové části divize okamžitě nenastoupily směrem na Sedlčany, jak bylo nařízeno. Tímto vzniklé zpoždění o více než 5 hodin nedovolilo 2. lehké divizi dosáhnout nařízeného cíle Sedlčany v průběhu prvního dne. Skutečnost, že 2. lehká divize dne 15. 3. nepostoupila dostatečně daleko směrem na východ, způsobila, že ještě 16. a 17. 3. zbrzdila postup 46. pěší divize, která postupovala po stejné trase.

46. pěší divize.¹¹⁰

Úkol:

„Obsadit Plzeň a částmi divize provést uzavření Plzně ze severu. Jak jen to bude možné pokračovat za 2. lehkou divizí přes Rokycany – Příbram na Sedlčany. V Plzni ponechat 1 prapor. Zajistit železnici a silniční dopravní stavby v Plzni a okolí, zřídí prozatímní místní velitelství.“

I. prapor pěšího pluku 72 obsadí během dne Y Kralovice, ponechá tam nevelké síly pro zajištění a okamžitě následuje za 46. pěší divizí přes Radnici – Mýto (v Čechách).

Zásobovací trasa 46. divize: Rokycany – Příbram – Sedlčany.“

105 Nadepsáno na okraji listu.

106 Nadepsáno na okraji listu.

107 V originále „II/A.R.98“, tj. „Artillerie-Regiment“.

108 Nadepsáno na okraji listu.

109 V originále „Tuschkau“. Na Plzeňsku se nachází dvě sídla tohoto jména, Město Touškov a Ves Touškov. Kontext však svědčí pro první variantu.

110 Nadepsáno na okraji listu.

Provedení:

Ačkoliv ne všechny svazky 46. pěší divize se shromáždily podle plánu – stále chyběla motocyklistická spojovací četa a 13. rota pěšího pluku 72 – byl v 6.00 hodin zahájen postup, jak bylo nařízeno. Čelo pěchoty dosáhlo předměstí Plzně kolem 6.30 hodin. Obsazení města a těch budov, které určila divize, proběhlo vesměs rychle a bez komplikací. Divize následně hlásila: „Zajištění 2. lehké divize nebylo uskutečněno tak, jak [bylo] stanoveno, a to již u železničních přejezdů. V této době nemohla 46. divize ještě vědět, že 2. lehká divize nemohla zahájit postup podle plánu. Výsledkem byl časově náročný průzkum, kterým byl po vystředání 2. lehké divize pověřen 3. prapor 72. pěšího pluku.“

Do večera dosáhlo jádro divize prostoru Rokycany – Plzeň, I. prapor pěšího pluku prozatímně internoval posádku v Kralovicích a vydal se na postup směrem na jih.

2. Velení při přesunu:

Sbor divizím¹¹¹

Na obtíže spojení je poukázáno v oddíle I, 3 c).¹¹² Tyto potíže při velení byly u skupiny Plzeň (2. lehká divize a 46. pěší divize) vyrovnány tím, že dopoledne 15. 3. byli velící generál a náčelník štábu sboru osobně přítomni v Plzni; takto mohly být oběma přesunujícím se divizím vydány příslušné rozkazy přímo na místě.

S 10. pěší divizí bylo navázáno, i když často rušené, rádiové spojení. Umožnilo vydání všech rozkazů a hlášení.

Vydávání rozkazů 4. tankové divizí nebylo proveditelné ani prostřednictvím telefonu (poslední možnost ve Světle), ani rádia (v důsledku vzdálenosti a povětrnostní situace), a ani letecky (v důsledku povětrnosti, bezletové situace).

Divize plukům a v rámci jednotek pluků.¹¹³

Všechny divize jednotně hlásily množství komplikací a obtíží při předávání rozkazů. Nápadné bylo, že předávání rozkazů se u jednotlivých divizí provádělo různými způsoby. Takto hlásila 4. tanková divize: „Ukázalo se, že mezi pochodovými kolonami a podél kolon způsob spojení (spojka na motocyklu) takřka zcela selhal. Jako jediný použitelný způsob velení bylo rádio, ale i to částečně selhávalo, neboť důležité rádiové stanice uvízly ve sněhu.“

U 10. pěší divize bylo spojení ke vzdálenému pěšímu pluku 130 obzvláště obtížné. Podařilo se však předat nejdůležitější sdělení – rozkaz k nastoupení s nástupními časy; jinak byla domluva s pěším plukem 130 prakticky neproveditelná. Navzdory tomu se podařilo, díky vynikající práci poštovního úřadu v Eisensteinu, zajistit telefonní spojení k ostatním pochodovým útvarům divize.

Motocyklové spojky, které byly dány k dispozici každému pochodovému útvaru, byly v důsledku sněhové situace vyřazeny. Navzdory tomu se jako prostředek spojení v rámci pochodových útvarů osvědčily malé sněžné saně tažené jedním sprežením, díky nimž mohly být podél kolon prostřednictvím důstojníků předány rozkazy.

U 2. lehké divize se během přesunu a na stanovišti **provizorně smontované rádiové přístroje** (100wattové a 30wattové vysílače) neukázaly jako spolehlivé. Všeobecně předávala 2. lehká divize své rozkazy a hlášení prostřednictvím rádia a – pokud byla sněhová situace příznivá – prostřednictvím motocyklových spojek a za využití osobních vozů.

Nejpříhodnější podmínky v komunikačním a technickém směru měla v důsledku poměrně příznivé spojovací sítě Plzně a díky horlivosti velitele spojovacího praporu 76 **46. pěší divize**. Se vzniklými obtížemi se 46. divize rychle vypořádala.

3. Využívání železnice 10. a 46. pěší divizí:

Přeložení výkládky vlaků přes hranice zvládl velitel pro dopravu v Řezně s obzvláštní rychlostí. Převedení transportů přes pohoří a přeložení zásobovacích cest významně přispělo k tomu, že byla zvládnuta obtížná situace 10. divize. Rovněž předsunutí transportů 46. divize ušetřilo vojsku značné pochody.

Celkem byly **provedeny** tyto následující transporty vojska přes hranice:

u 10. divize:

III. prapor pěšího pluku 85,)	
13. rota pěšího pluku 85,)	do Strakonice
I. oddíl dělostřeleckého pluku 46,)	

u 46. divize

pěší pluk 46 (bez II. praporu a 14. roty))	
části I. a II. oddílu)	
dělostřeleckého pluku 114)	celkem 10 čet ¹¹⁴
části spojovacího praporu 76)	do Plzně a Rokycan
průzkumný prapor 46)	

4. Postup 16. a 17. 3., úplné dosažení cílů a organizace svazků:

16. 3.¹¹⁵

Brzo ráno 16. 3. pokračovaly jednotlivé pochodové skupiny 10. divize v postupu. Tento den byly dosaženy a obsazeny vzdálenější, dosud neodzbrojené a neinternované české posádky.

[...]¹¹⁶

V jednotlivostech byly pochodovým skupinám určeny následující cíle, které byly dosaženy v průběhu 16. 3.

10. pěší divize.¹¹⁷

Zesílený pěší pluk 130 dosáhl stanoviště Třeboň a Týn nad Vltavou a internoval českou posádku. Večer se štáb pluku s I. praporem pěšího pluku 130 v Českých Budějovicích a II. prapor pěšího pluku 130 v Třeboni. II. oddíl dělostřeleckého pluku 98¹¹⁸ se nacházel na pochodu z Českých Budějovic do Týna nad Vltavou a kolem Chlumce (15 km severně Českých Budějovic) přešel do klidu.

Zesílený pěší pluk 85, respektive jeho kulometný prapor 6, odzbrojil a internoval českou posádku v Táboře; postup kulometného praporu¹¹⁹ 6 od Týna nad Vltavou do Tábora byl v důsledku špatných cest, jejichž překonání si kvůli místy až metr hlubokým sněhovým závějím vyžádalo dlouhé zastávky, ukončen teprve kolem poledne; odzbrojení posádky v Táboře proběhlo bez komplikací. Štáb pěšího pluku 85 a I. prapor dosáhl Týna nad Vltavou, III. prapor pěšího pluku 85, který se přesunoval po železnici a byl vyložen ve Strakoncích, města Písek. II. oddíl dělostřeleckého pluku 53, který dorazil do Písku po značných obtížích na zasněžených cestách, byl ještě též den ubytován v Písku a pověřen průzkumem cest a přeložením do Opařan.

Zesílený pěší pluk 20, v tom divizní štáb a většina divizních jednotek, se 16. 3. v důsledku značně silných sněhových závějů na cestě Sušice – Strakonice přesouval jen velmi pomalu a jeho nejpřednější oddíly dosáhly oblasti Rabí. Štáb pluku v Sušici. Týlové jednotky pluku se vrátily zpátky k německým říšským hranicím; za pěším plukem 20 následovala jízdní a cyklistická eskadrona průzkumného oddílu 10. Štáb divize a motorizované divizní jednotky využily své rychlosti, aby se Eisensteinem odbočily na Klatovy, a odpoledne 16. 3. dosáhly prostoru Strakonice; štáb divize ve Strakonících.

Zesílený pěší pluk 41, respektive jeho I. prapor, dosáhl oblasti Horažďovic, jeho II. prapor prostoru Stříbrných Hor,¹²⁰ jeho III. prapor a II. oddíl dělostřeleckého pluku 10 prostoru

111 Nadepsáno na okraji listu.

112 Příslušná pasáž se v edici vynechává.

113 Nadepsáno na okraji listu.

114 Počet deseti čet je velmi nepravděpodobný, celkový počet musí být mnohem vyšší. Vždyť jenom pěší pluk 46, byť jen se dvěma prapory a jednou rotou, měl ve své sestavě 21 čet a několik dalších v rámci plukovních jednotek (zpravodajská, zdravotní aj.).

115 Nadepsáno na okraji listu.

116 Odkaz na Přílohu 4, která se neuvádí. Nadepsáno na okraji listu.

117 Nadepsáno na okraji listu.

118 V originále „Art.Rgt“, tj. „Artillerie-Regiment“.

119 V originále „Batl.“, tj. „Bataillon“.

Klatov, štáb pluku v Klatovech. Motorizované části pluku odzbrojily českou posádku v **Domažlicích**.

2. lehká divize.¹²¹

2. lehká divize se musela při svém postupu od **Příbrami** přes **Sedlčany** na **Benešov** probíjet částečně značnými obtížemi, její jízdní střelecký pluk 6 však dosáhl do večera prostoru **Sedlčan**, štáb divize a jízdní střelecký pluk 7 prostoru kolem **Benešova**, průzkumný prapor 7 prostoru kolem **Sedlčan**. Tankový¹²² prapor 66 a zadní voje divize zůstaly značně vzadu a rušily bezproblémový postup 46. divize.

46. divize se k tomu vyjádřila následovně: „Ve skutečnosti ale vozidla 2. lehké divize v důsledku zledovatělých cest a hornaté krajiny uvízla v celé délce pochodové trasy 46. divize. 46. divize je předstihla, ale tato vozidla se začala znovu rozjíždět a předjíždět pochodové kolony divize. Nadto se stalo, že navzdory výše uvedenému rozkazu (zřejmě v důsledku ještě špatných poměrů na jednotlivých zásobovacích liniích 2. lehké divize) se na pochodové trase 46. lehké divize nacházely [i] uvízlé početné části zadních vojáků 2. lehké divize. Proto by měla 46. divize kvůli povětrnostní situaci pochopení, ale pak začala vozidla a části kolon [2. lehké divize] s vytrvalým předjížděním. To už bylo pro pěchotu neúnosné. Velitel kolony ani zadních vojáků divize nebyl nikde k dosažení, rádiové spojení s 2. lehkou divizí nebylo k dispozici.“

Stanovisko velitelství sboru:

Doporučuje se, aby velitel divize anebo velitel nejprůběžnějších částí pochodující pěchoty 46. divize tato vozidla 2. lehké divize zastavil a jejich další přesun umožnil až poté, co pěší oddíly 46. divize dosáhnou svého denního cíle. Vozidla 2. lehké divize by se pak na volné cestě mohla velmi rychle připojit ke své divizi, aniž by dále rušila přesun 46. divize.

46. pěší divize¹²³

46. pěší divize ponechala k zajištění Plzně, kde bylo zřízeno místní velitelství, zpočátku II. prapor pěšího pluku 72, později ženijní prapor 47 a policejní prapor, které dorazily v průběhu 16. 3. Divize, respektive její štáb, se večer 16. 3. nacházela v **Hořovicích**, její zesílený pěší pluk 42 v prostoru **Příbrami** a severně od něj, její zesílený pěší pluk 72 (bez II. praporu pěšího pluku 72) v prostoru **Mýta** (v Čechách). Divizní jednotky – protitankový prapor 52, spojovací prapor 46 – v prostoru **Hořovic**.

Velitelství sboru XIII.¹²⁴

Velitelství sboru XIII. jakmile část spojovacího praporu 53 zajistila spojení do **Písku**, přeložilo v poledne 16. 3. hlavní stan z **Bad Kötztingu** do **Písku**.

17. 3.:

[...]¹²⁵

Dne 17. 3. ukončily divize přesun, cílů byly dosaženo. Během následujících dní byly provedeny pouze jednotlivé nevelké přesuny za účelem zlepšení ubytování. Dne 17. [3.] večer se nacházel XIII. armádní sbor v následujícím složení:

10. pěší divize.¹²⁶

Štáb divize: Strakonice.

Zesílený pěší pluk 130, štáb pluku, I. prapor, 13. a 14. rota pěšího pluku 130, v tom II. oddíl dělostřeleckého¹²⁷ pluku 98 v **Týně nad Vltavou**;

III. prapor pěšího pluku 130 (bez 11. roty) v **Českých Budějovicích**;

11. rota pěšího pluku 130 **Třeboň**.

Zesílený pěší pluk 85, štáb pluku, 13. a 14. rota pěšího pluku 85, v tom 3. rota ženijního¹²⁸ praporu 10 a 1. rota protitankového praporu 10 v **Týně nad Vltavou**.

I. prapor pěšího pluku 85 v **Bernartcích**,

III. prapor pěšího pluku 85 v **Písku**,

kulometný prapor 6 v **Táboře**,

II. oddíl dělostřeleckého pluku 53 v **Opařanech**.[.]

Zesílený pěší pluk 20 v prostoru **Strakonice**.[.]

Zesílený pěší pluk 41, štáb pluku, III. prapor, 13. a 14. rota pěšího pluku 41 v **Klatovech**,

I. prapor pěšího pluku 41 v **Horažďovicích** (bez 1. roty),

II. prapor pěšího pluku 41 a II. oddíl dělostřeleckého pluku 10 u **Stříbrných Hor**,

I. prapor pěšího pluku 41 v **Domažlicích**,

ženijní prapor 10 (bez 3. roty)¹²⁹ a průzkumný prapor 10 u **Písku**, spojovací prapor 10 a protitankový prapor 10 (bez 1. roty) v okolí **Strakonice**.

2. lehká divize.¹³⁰

2. lehká divize postoupila 17. 3. na východ takovým způsobem, že se její týlové voje nacházely východně velké cesty **Mirovice – Dobříš**.

Večer 17. 3. byly jednotlivé součásti ubytovány následovně:

štáb divize = Konopiště (3 km západně od Benešova),

jízdní střelecký pluk 6 = v prostoru **Jistebnice – Sedlec**,

jízdní střelecký pluk 7 u **Benešova**,

průzkumný prapor 7 u **Sedlčan**,

dělostřelecký pluk 78 v prostoru **Miličín – Votice**,

tankový prapor 66 (bez 1. roty) = **Neveklov**.

1. rota tankového praporu 66 byla poslána do Plzně 46. divizi a byla jí podřízena.

46. pěší divize.¹³¹

46. pěší divize postoupila 17. 3. tak, že se při ponechání částí, které zůstaly v Plzni, nacházela podél pochodové trasy, přičemž její přední oddíly byly u **Příbrami** a zadní u **Rokycan**.

V jednotlivostech:

Štáb divize = Hořovice,

zesílený pěší pluk 42, štáb pluku, I. a II. prapor a 13. a 14. rota pěšího pluku 42 u **Březových hor – Příbrami**,

III. prapor pěšího pluku 42 v **Hluboší**,

I. oddíl dělostřeleckého pluku 114 v **Rožmitálu pod Třemšínem**,

průzkumný prapor 46 u **Jinců**,

zesílený pěší pluk 72 (bez II. praporu), štáb pluku, I. a III. prapor, 13. rota, v tom II. oddíl dělostřeleckého pluku 114 u **Mýta** (v Čechách),

14. rota pěšího pluku 72 v **Cerhovci**,

štáb dělostřeleckého pluku 114, spojovací prapor 76 a protitankový prapor 52 u **Hořovic – Žebráku**,

ženijní prapor 47 v **Rokycanech**.

Zajištěním Plzně byl pověřen II. prapor pěšího pluku 72, 1. rota tankového praporu 66 a rovněž policejní prapor.

Sborové velitelství XIII.¹³²

Sborové velitelství XIII zůstalo 17. 3. v **Písku** a připravovalo přeložení do **Českých Budějovic** dne 18. 3.

18.3.:

Dne 18. 3. bylo provedeno přeložení hlavního stanu sboru z **Písku** do **Českých Budějovic** a 4. letky průzkumné skupiny 13³³ z **Chamu** do **Českých Budějovic**.

Uvolněný hlavní stan sboru v **Písku** převzal štáb 10. divize.

120 V originále „Silberberg“, dnes součást obce Nalžovské Hory.

121 Nadepsáno na okraji listu.

122 V originále „Pz.“, tj. „Panzer-“.

123 Nadepsáno na okraji listu.

124 Nadepsáno na okraji listu.

125 Odkaz na Přílohu 5, která se neuvádí. Nadepsáno na okraji listu.

126 Nadepsáno na okraji listu.

127 V originále „Artl.“, tj. „Artillerie-“.

128 V originále „Pi-“, tj. „Pioniere-“.

129 V originále „Kp.“, tj. „Kompanie“.

130 Nadepsáno na okraji listu.

131 Nadepsáno na okraji listu.

132 Nadepsáno na okraji listu.

133 V originále „4.(H) 13“, „Heeres-Aufklärungsgruppe“.

K uvolnění vojska pověřilo velitelství v Českých Budějovicích vedoucího pro vzdělávání v Deggendorfu, plukovníka Hörla. Ten dorazil se svým štábem 19. 3. a převzal velitelství III. praporu pěšího pluku 130.

Velitelství Plzeň převzal 20. 3. ve 12.00 hodin velitel (pohraniční) vojenské správy 6 generálmajor Denecke, jemuž byl dán k dispozici štáb vedoucího pro vzdělávání ve městě Weiden [in der Oberpfalz].

5. Poznatky z pochodu ve sněhu a návrhy:

a) **Se zahájením vojenských přesunů, které je nutno provést v časové tísní, je nezbytně nutné vyloučit z cest civilní dopravu. Při tom se doporučuje, aby společně s pokynem k zahájení byla přijata opatření policie a zplnomocněnce pro dopravu.** Tato opatření platí za každého počasí, avšak při tak abnormálních povětrnostních podmínkách, jaké se projevily během přesunů, jsou obzvláště důležitá.

Samozřejmě je přitom také nutno zamezit jakýkoliv obousměrný provoz vojska. Během přesunu 4. tankové divize 12./13. 3. mezi Lincem a Vídní přeložila Luftwaffe do protisměru pochodové trasy 4. tankové divize svazky protiletadlového dělostřelectva; to vedlo k těžké nehodě, které se bylo možno jinak vyhnout.

b) Divize bylo sice možno trvale zaúkolovat průzkumem tras přesunu, avšak takové výsledky průzkumu měly pouze krátkou platnost, neboť v důsledku hustého sněžení a při panujících bouřích se cesty, které byly hlášeny jako sjízdné, zakrátko stávaly neprůjezdnými.

c) Vojenské nebo civilní pomocné síly by měly být připraveny ještě předtím, než kolony dorazí na nejobtížnější úseky cesty. Měly by být vybaveny lany a lopatami.

Na takovýchto obtížných úsecích musí být přichystáno odpovídající množství písku.

d) Při tak abnormálním sněžení nedostačuje zařadit před kolonu **jeden sněhový pluh**. Aby se následující koloně uvolnila cesta, která mezitím znovu zavane a zasněží, je nezbytné zařadit do kolony více sněhových pluhů.

e) **Veškerá vozidla, i ta s pohonem na čtyři kola, musí být vybavena sněhovými řetězy.**

Je nezbytně nutné, aby i bojová vozidla pěchoty s gumovými pneumatikami byla vybavena sněhovými řetězy, neboť ta, obzvláště v kopci, sklouzávají na stranu.

f) Podél pochodových kolon se v důsledku hlubokého sněhu, který znemožnil použití motocyklů a osobních automobilů, osvědčily jako nejlepší způsob spojení a předávání rozkazů malé, jednosprežné saně.

g) **Lyžnice na všech vozech tažených koňmi ulehčily koním a na takto hluboce zasněžených cestách jsou jediným možným způsobem přesunu.**

h) **Tahače mostních zařízení¹³⁴ nemohly navzdory použitým sněhovým řetězům překonat prudká stoupání.** Kolejové řetězy nebyly použity, neboť zanechávaly pouze prázdnou stopu, která se okamžitě měnila na ledovou plochu.

i) Překonávání takových horských cest v hlubokém sněhu vyžadovalo použití systému bloků. Teprve až když přední oddíl překoná vrchol, smí se rozjet další v řadě.

Oddíl III

Zásobování.

[...]¹³⁵

Oddíl IV

Shrnutí nejdůležitějších poznatků.

1. Pro účely vojenského blufu splnila operace svůj cíl. Bylo ji možno provést proti armádě, která neměla vůli bojovat a na boj nebyla připravena. **Nelze však zatajit, že nasazené divize mohly postupovat pouze za značných obtíží a na skutečný boj nebyly připraveny.**

Aby operace, mimo svou vlastní realizaci, mohla být využita ke zvýšení politického tlaku, musí být určené divize, jejichž kmenoví příslušníci byli přeraženi k zajištění mobilizace a které se nacházely na mírových stavech, připraveny [samy] zajistit vše potřebné [k čemuž potřebují] být [postaveny] na válečných stavech, tedy podle tabulek vybavení a válečného stavu jednotek.¹³⁶ Po personální stránce není například únosné, aby rotě velel pouze jeden důstojník a družstvu rekrut, anebo aby vozy pro čtyřsprežní byly taženy dvousprežím.

Podtrženo sečteno, nejdůležitější části týlového vojska – zajišťující také péči o raněné – musí být v pohotovosti.

2. K dosažení stavu plné pohotovosti je potřeba **alespoň 8 hodin**. Předběžné varování je žádoucí.

3. **Podřízení** nebo **předání** jednotek nasazeným svazkům se musí časově a prostorově rozvrhnout takovým způsobem, aby byl zaručen jejich včasný příjezd.

[...]¹³⁷

4. Při **značném pohybu vojska** na jedné pochodové trase mohou být rozkazy vydávány pouze z jediného místa.

5. Při plánovaných a očekávaných přesunech velkých svazků na značnou vzdálenost musí být současně s rozkazem k jejich zahájení přijata nutná **opatření policie a zmocněnce pro dopravu**, např. uzavření cest, regulace dopravy ve velkých městech, nasazení sněhových pluhů atd. Se zahájením vojenských přesunů, které musí být provedeny pod časovým tlakem, je na trasách přesunu nutno vyloučit civilní dopravu.

6. **Doplnit palivo velkého motorizovaného svazku** (např. tankové divize) na jedné cestě je možné během 2–3 hodin, pokud jsou podél cesty na více, asi 3 km od sebe vzdálených místech, vyskládány kanystry s palivem – na každé výkladce rozdělené do dvojité řady o 250 m.

7. Přeložení transportů přes určená nádraží se podařilo, když **velitelství dopravy** pracovala rychle a samostatně.

8. Pokud nasazená vojska nemohla naplnit odpovídající stavu aktivních důstojníků, vyžadoval **nedostatek velitelů**, aby byli včas a nenápadně povoláni jednotliví záložní a zdravotní důstojníci a důstojníci veterinární služby (cvičení zálohy).

9. **Specialisté** (řidiči, kočí, telefonisté atd.) nemohou být nahrazeni rekruty, jejichž odborný výcvik nebyl ještě dokončen, aniž by vznikly škody. Proto se musí zkušené mužstvo rozdělit a adekvátně navýšit rozpočet nasazených jednotek. Tankové divize nemohou vyrukovat bez náhradních posádek.

10. Při **výběru bojového stanoviště** v operačním prostoru je nutno zohlednit možnosti spojení.

Poštovní správa na obsazeném území může dostatečně pouze v tom případě, když disponuje dostatečným [počtem] překladatelů, kteří jsou seznámeni s odbornými termíny telegrafní komunikace.

Rádiová komunikace selhává, pokud povětrnostní podmínky znemožňují výstavbu rádiových stanic na vysoko položených a volných prostranstvích.

11. V důsledku špatné povětrnostní situace v průběhu tří-denního přesunu nemohly být nasazeny ani letouny typu „Storch“, ani průzkumná letadla.

12. U divizí, které se účastní operace, je nutno upřednostnit jejich **požadavek na vozidla** a ta dodat včas. Vozy, dodané ze skladu, musí být provozuschopné a spolehlivé.

13. **Veškerá vozidla, jak s pohonem na čtyři kola, tak bojová vozidla pěchoty s gumovými plášti, musí být vybavena sněhovými řetězy.**

14. **Tahače mostních zařízení** se za obtížných podmínek neosvědčily.

15. Nasazené svazky potřebovaly již v míru patřičné **zajištění koňmi** podle směrnic o tabulkových počtech za válečného stavu,¹³⁸ a sice jak co do počtu, tak v odpovídající kategorii.

134 V originále „Brückengerät“, tj. mostní zařízení. Wehrmacht používal dva typy těchto přístrojů, Brückengerät B, a Brückengerät K.

135 Vynechává se.

136 Jedná se o Kriegsstärkenachweisung (KStN) a Kriegausrüstungsnachweisung (KAN), tj. směrnice, které určovaly tabulkové počty a vybavení zbraněmi pro jednotlivé typy vojenských jednotek a svazků. Georg Tessin, *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939–1945. Fünfte Band*, Osnabrück 1988, s. 1n.

137 Vynechává se stanovisko sborového velitelství k dotazům OKH, jež jsou uvedeny v příloze, která se neuvádí.

138 Viz poznámku č. 136.

16. **Hmotnost vozů střelecké roty** tažených koňmi překonala tažný výkon dvouspřeží. Odlehčení těchto vozů anebo zapřažení čtyř koní se důrazně doporučuje.

17. **Hmotnost lehké polní houfnice** (3 t) je pro spřežení, které je k dispozici, příliš velká.

18. **Vozy do běžného provozu** se v dvojspřeží při plném naložení neosvědčily. Při použití vozů do běžného provozu je nezbytné, aby je zásobovací trén zapřáhl do čtyřspřeží.

19. K ulehčení koňským spřežením je žádoucí využít lyžnice.

20. Nasazenému vojsku musí být dáno k dispozici dostatečné množství oblečení (též zimního). Je žádoucí vybavit vojsko dekami.

21. **Pojízdné nakládací rampy** zůstávají na zasněžených nádražích nepohyblivé, a proto nepoužitelné.

22. **Telefonní síť**, kterou připravila Říšská pošta, musí zaručit dobré a nerušené spojení.

23. **Provolání a oznámení v cizí řeči** musí být provedena bez chyb.

24. **Vydané správní předpisy** se celkově osvědčily.

25. **Štáb šéfa správy sboru** byl pověřen příliš pozdě a nezaškolen.

26. Rozkaz o nasazení a podřízení tajné státní policie (Gestapa) přišel příliš pozdě; oproti tomu policie sama byla pověřena příliš brzy; úkoly pro Gestapo byly vydány až druhý den [operace].

27. **Stravování:**

a) Kolony, které byly k dispozici, nedostačovaly.

b) Jeví se jako účelné, aby při takové operaci bylo stravováno v četách [adekvátně] mobilní.

c) Nízká stravovací sazba je nedostačující.

d) Nejvyšší vypětí bylo vynaloženo během prvních dnů; z tohoto důvodu by měly být od začátku poskytnuty přídavky.

e) Kolony automobilů, roty polního četnictva atd. musí disponovat vlastní polní kuchyní nebo vyvařovnou.

28. **Oblečení:**

a) V důsledku třídního nasazení vojska značně utrpělo oblečení vojáků a důstojníků. Vojsku je nezbytné poskytnout odpovídající zvláštní přiděly oblečení a prádla; bylo by žádoucí poskytnout [zvláštní] přídavky oblečení pro důstojníky.

b) Pletené prstové rukavice nejsou pro jezdce a řidiče účelné. Místo nich se doporučují rukavice pro celou pěst s vycpávkami, [které jsou] rozděleny do tří částí pro držení opatří.

c) Dát jednomu vojákovi jen jednu deku je během zimy zcela nedostačující.

29. **Automobily a servisní zázemí.**

a) Pro urychlení divizí, které mají vyrukovat anebo být nasazeny pro takovou operaci, je nezbytná dalekosáhlá

obnova mírového stavu automobilového parku, a to i u tylových složek.

b) Ani přesun za mírových podmínek [není důvodem] pro zřeknutí se účasti automobilových dilenských jednotek.

30. **Zásobování pohonnými hmotami.**

a) Pohonné hmoty, které byly dány k dispozici, nedostačovaly k dosažení nástupních pozic.

b) Taktéž pěší divize má mít k dispozici jednu kolonu automobilů s pohonnými hmotami.

c) Vlaky s pohonnými hmotami měly pouze málo čerpacích přístrojů.

31. **Zdravotnictví.**

a) Nynější sanitní vozy nejsou vhodné, neboť nedokážou dostatečně rychle následovat vojsko.

b) Není výhodné, aby sanitní důstojníci sami jezdili na kole anebo řídili motocykl se sajdkárou. Mimoto sanitním důstojníkům chybí nezbytná řídicí praxe, obzvláště v tomto případě. Když se sanitní důstojníci musí chopit řízení, jsou následně tak unaveni, že se nemohou přiměřeně věnovat práci sanitní služby.

32. **Četnictvo a policie.**

Příjezd četnictva a policie proběhl příliš pozdě.

Oddíl V

Doslov.

Úkoly, které muselo vojsko splnit během prvních dvou dnů, byly ohromné. Přechod přes zimní pohoří uskutečnilo vojsko v hlubokém sněhu. Mlčenlivě a za příkladného chování zasedil se muž vedle muže o to, že obtíže byly mistrně zvládnuty. Pěchota se ochotně chopila kol děl a tlačila automobily přes horské průsmyky. Během noci stály motorizované jednotky na cestě bez možnosti ubytování a přes den se přesouvaly. Koně zapadli až po hlezenní klouby do sněhu a nebylo je možno přimět k pohybu.

2. lehká divize, nová, dosud nesehraná jednotka, musela během přesunu překonat dvě pohoří – Český les a Brdy – a to za povětrnostní situace, která byla nejlepší [mezi nasazenými divizemi]. Nasazení a činorodost všech příslušníků divize vedly k úspěchu a pomohly překonat všechny technické a terénní obtíže.

I když bylo vojsko ušetřeno nepřátelské palby, obstálo během těchto dvou dnů ve zkoušce své výkonnosti za nejobtížnějších podmínek.

Velící generál
[podpis Maximiliana von Weichse]
generál kavalerie.

[...]139

BA–MA, RH 24-13/241 – cyklostyl.

DOKUMENT č. 2

1939, 23. března, Hořovice – Zpráva o zkušenostech 46. pěší divize z okupace českých zemí v březnu 1939.

Tajné.

Štáb divize,¹⁴⁰ zámek Hořovice, 23. 3. [1939]

46. divize.

Odd.la/č. 24 taj.¹⁴¹

Předběžná zpráva o zkušenostech

46. divize

Velitelství XIII. armádního sboru¹⁴²

[...]143

I. Příprava.

Organizace.

a) Personál.

1. V důsledku vysokého počtu tabulkových míst¹⁴⁴ je skutečný stav poddůstojníků značně menší než u útvaru. U útvaru disponují roty a baterie¹⁴⁵ v průměru kolem 12–14 poddůstojníků. Po odchodu poddůstojníků a velitelů čet mají roty ještě kolem 5–7 poddůstojníků¹⁴⁶ na úrovni velitelů družstev, často ještě méně. Při stále nedokončeném výcviku rekrutů z toho vyplývají značné obtíže, které se při vedení bojové činnosti musí projevit na údernosti vojska o to víc, oč část

139 Přílohy se vynechávají.

140 V originále „Div.St.Qu.“, tj. „Divisionsstabquartier“.

141 V originále „Abt.la/Nr.24 geh.“. První oddělení velitelství vyšších svazků („la“) mělo na starosti operační velení divize („Führungs-Abteilung“). Georg Tessin, *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939–1945. Erster Band*, Osnabrück 1977, s. 411.

142 V originále „Gen.Kdos.“, tj. „Generalkommandos“.

143 Vynechává se rozdělovník a obsah.

144 V originále „Stammabgaben“.

145 V originále „Battr.“, tj. „Batterie“.

146 V originále „Uffz.“, tj. „Unteroffizier“.

značně mladých velitelů rot nedorostla náročnosti nenadálých obtížných úkolů.

Kvůli nedostatku svobodníků museli být na pozici velitelů družstev nasazováni často dokonce rekruti.¹⁴⁷ Při střetu s nepřítelem by si jejich chybějící schopnosti vyžádaly krvavou daň.

Chyby poddůstojníků byly zřejmě především při strážní službě, čímž vznikalo vojsku velké nebezpečí. Když se nadto očekává [jejich] okamžité využití při mobilizaci, musí být požadováno, aby byla strážní služba pojata do výcviku rekrutů.

Značné obtíže vyvstaly v důsledku personálních poměrů i v administrativě.

2. Důstojníci operačního a ubytovací oddělení velitelství¹⁴⁸ z mnichovské válečné školy, kteří byli vyčleněni pro operaci, se nedostavili. Jejich absence byla obzvláště nepříjemná pro příchozího důstojníka generálního štábu. Alespoň uvědomění ze strany velitelství sboru by bylo žádoucí.

[...]¹⁴⁹

II. Provedení.

1. Předání hesla.

Předání rozkazu všem složkám divize proběhlo rychle a bez problémů.

Jednotka polního četnictva 46¹⁵⁰ obdržela již 10. 3. policejní služební cestou nedopatřením heslo k vyhlášení pohotovosti, mohla se však ještě před přesunem do Karlových Varů zastavit.

Jako problematické se ukázalo, že kromě hesla „Schireise“ (Lyžařský výlet) pro obměnu „regulace radiokomunikace za války“ bylo vydáno ještě heslo: „Fall Südost“ (Operace Jihovýchod) nebo „Besonderer Befehl“ (Mimořádný rozkaz). Po telefonickém požadavku, zda by bylo pro obměny [regulace radiokomunikace] možno předat heslo „Schireise“, bylo [heslo], jakmile jej schválilo velitelství sboru, předáno všem složkám divize. V důsledku toho bylo nutno obnovit telefonní spojení. Heslo „Fall Südost“ nebylo [součástí divize] vydáno vůbec.

Protože průzkumný prapor 46 rozkazy divize neobdržel, nedorazil [k němu] v důsledku toho rozkaz pro provedení obměn [radiokomunikace] včas, ale obdržel jej až v Plzni.

2. Přesun a zajištění materiálem.

a) Má-li divize velet, musí jí být přiděleno nezbytné vybavení. To nebyl případ týkající se spojovací motocyklistické čety.

Tato četa byla dána k dispozici ženijním praporem 47,¹⁵¹ Mnichov, a dorazila teprve v poledne 16. 3., tedy 36 hodin poté, co divize vstoupila do Plzně. Z tohoto důvodu musela divize provést přesun s jedinou motocyklovou spojkou, neboť druhá odpadla a velení [přímo] u vojska nepřicházelo v úvahu.

Tento prostředek pro zajištění velení musí být k dispozici již před zahájením přesunu, tedy již bezprostředně při ukončení přípravy pohotovosti. Podřídit divizi spojovací motocyklistickou rotu, která se nachází ve vzdálenosti 450kilometrového pochodu, nemůže nikdy skončit dobře.

b) Jako nevýhodné se ukázalo, že divize obdržela velké množství značně důležitých rozkazů o provedení výkonu moci a o zacházení s českými vojáky, s nimiž měly být seznámeny jednotky až do úrovně roty ještě před zahájením operace, teprve 14. 3. v 16.00 hodin.¹⁵² Divize sice mohla během noci všechny rozkazy rozmnožit a vydat, přesto však zastihly vojsko již v nástupních pozicích. Prostudování těchto rozkazů a předání rotám bylo naprosto vyloučeno.

c) Určující rozkaz velení sboru, týkající se zahájení pochodu, nařídil, aby se přesun a příprava na den Y odsunula na rozbřesk.

Ve skutečnosti byly přední baterie stejně jako 13. rota pěšího pluku 72 odtransportovány po železnici tak pozdě a v zásadě byly vyloženy ve zpětném pořádku, že se nemohly zúčastnit zahájení operace. Právě 13. rota by ale byla v případě podpory pěchoty rozhodující.¹⁵³

[...]¹⁵⁴

4. Přesun po železnici.

Je-li nutno vstoupit do města s více než 100 000 obyvateli, je třeba, aby tak v první řadě učinila pěchota s plukovními jednotkami a nikoliv dělostřelectvo, které zde pouze překáží. Z tohoto důvodu bylo pořadí vstupu divize nesprávné. Divize vyjadřuje přání, aby místo dělostřelectva byla upřednostněna pěchota. Jí bude sděleno, pokud to z technických důvodů není možné.

Rovněž první četa průzkumného praporu 46, který v takovémto postupu patří do předních řad, přinejmenším svými obrněnými vozy,¹⁵⁵ dorazila do Wiesau in der Oberpfalz teprve 15. 3. v 16.53 hodin. Tato četa se musela přesunout zpátky přes Cheb!

Doporučuje se, aby [byl] průzkumný prapor propříště „předběžně varován“, a to v časových intervalech podle mírových podmínek, avšak do pohotovosti aby byl uveden v blízkosti divize, čímž by ji [byl] k dispozici pro účely přesunu.

5. Postup z nástupních pozic k obsazení Plzně (15. 3.) [.]

a) Přestože ne všechny části divize byly shromážděny podle plánu (viz bod 2), byl přesun řádně zahájen a v 6.00 hodin překročeny říšské hranice. Velmi prudké sněhové bouře umožňovaly rozhled pouze na několik metrů.

Čelo pěchoty dosáhlo předměstí Plzně kolem 6.30 hodin. Obsazení města a těch budov, které určila divize, proběhlo vesměs rychle a bez komplikací. Zajištění 2. lehké divize nebylo uskutečněno tak, jak [bylo] stanoveno, a to již v železničních přejezdů. V této době nemohla 46. divize ještě vědět, že 2. lehká divize¹⁵⁶ nemohla zahájit postup podle plánu. Výsledkem byl časově náročný průzkum, kterým byl po vystřídání 2. lehké divize pověřen 3. prapor 72. pěšího pluku.

a) Hlášení o nepříteli.

Úřadovna vojenské kontrarozvědky¹⁵⁷ v Karlových Varech v rozhodujícím hlášení selhala.

Dne 14. 3. 39 ve 12.05 hodin hlásila:

„Pěší pluky 15, 32 a 18 byly ze stanoviště Plzeň přeloženy na jihovýchod a východ.“

147 Začleněno do zprávy XIII. armádního sboru. Viz dok č. 1, odd. 1.

148 V originále „Ordonanzoffiziere O1 und O2“. Jednalo se o důstojníky, kteří byli přidělováni do operačního („O1“) a ubytovacího oddělení („O2“) velitelství.

149 Vynechávají se zmínky o logistickém zabezpečení divize.

150 V originále „Feldgendarmarie-Truppe 46“.

151 V originále uvedeno „Pi.47 München“.

152 V originále je uvedeno 15. března. Jde zřejmě o překlep. Z kontextu i ze zprávy XIII. sboru je však zřejmé, že jednotlivé součásti divize obdržely rozkazy 14. března.

153 Jednalo se o rotu pěchotního dělostřelectva (Infanteriegeschütz-Kompanie). Viz text studie.

154 Pasáže týkající se komunikace se vynechávají.

155 V originále „Pz.Kw.“, jinak nezvyklá zkratka, tj. „Panzerkampfwagen“ (tank). Průzkumné oddíly však tanky nedisponovaly.

156 V originále „lei.Div.“, tj. „leichte Division“.

157 V originále „Abwehrstelle“.

158 Viz poznámku č. 71.

159 V originále „Rgt.“, tj. „Regiment(en)“.

160 Viz poznámku č. 47.

161 Pasáže, týkající se zásobování, se vynechávají.

162 Uvedené dokumenty se nezachovaly.

163 Wilhelm Freiherr von Waldenfels, velitel 46. divize, tehdy v hodnosti generálmajora. Werner Haupt, *Die deutschen Infanterie-Divisionen. 1–50*, Eggolsheim b.d., s. 172. <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/W/WaldenfelsWilhelmFreiherrvon-R.htm> [4. 2. 2017].

Místo toho se v Plzni nacházely celé mírové posádky (kmenoví příslušníci,¹⁵⁸ rekruti a zbraně). O zpětných pohybech nemůže být řeč.

Pěší pluky¹⁵⁹ 15 a 32 tam rovněž nebyly. V Plzni se nacházely: divizní štáb 2. divize
pěší pluk 18
náhradní prapor 35. pěšího pluku [správně pěší pluk 35]¹⁶⁰
dělostřelecký pluk 2

c) Protože během dopoledne nedostačovalo nepočtené vojsko [k tomu], aby po vystřídání 2. lehké divize převzalo nejdůležitější zajištění města, vyjádřila divize na základě rozhovoru s velitelem dopravního velitelství v Rezně přání, aby ty části [divize], které se ještě nachází na přesunu, byly vyloženy až dále v prostoru Rokycan a Plzně. Vyložení proběhlo poměrně rychle a bez problémů, avšak divize se o tom dozvěděla až značně pozdě, takže po dlouhou dobu nevěděla, kde se nachází její části.

6. Postup po obsazení Plzně.

Základní rozkaz velitelství sboru nařídil, že 46. divize má postupovat za bojovými oddíly 2. lehké divize po cestě Rokycany – Příbram, zatímco jí jako zásobovací cesta byla přidělena silnice přes Starý Plzenec, jižně od Rokycan.

Ve skutečnosti ale vozidla 2. lehké divize v důsledku zledovatělých cest a hornatě krajiny uvízla v celé délce pochodové trasy 46. divize. 46. divize je předstihla, ale tato vozidla se začala znovu rozjíždět a předjíždět pochodové kolony divize. Nadto se stalo, že navzdory výše uvedenému rozkazu

(zřejmě v důsledku ještě špatných poměrů na jednotlivých zásobovacích liniích 2. lehké divize) se na pochodové trase 46. lehké divize nacházely [i] uvízlé početné části zadních vojů 2. lehké divize. Pro to by měla 46. divize kvůli povětrnostní situaci pochopení, ale pak začala vozidla a části kolon [2. lehké divize] s vytrvalým předjížděním. To už bylo pro pěchotu neúnosné. Velitel kolony ani zadních vojů divize nebyl nikde k dosažení, rádiové spojení s 2. lehkou divizí nebylo k dispozici.

K tomu všemu se najednou objevil 1. důstojník štábu s jednou kolonou SS, která postupovala po cestě z města Weiden a směřovala do prostoru Rokycan a Mýta (v Čechách) a začala předjíždět pochodové kolony divize. Nebylo zjištěno, jak se tato jednotka bez vědomí divize, a pravděpodobně také velení sboru, vůbec dostala na pochodovou trasu [46. pěší divize]. [...] ¹⁶¹

IV. Odškodnění

Je nutno, aby od prvního dne byly poskytnuty zvýšené odměny vojsku, a to aby také bylo včas oznámeno, neboť právě během prvních, nejnamáhavějších pochodových dnů silně roste potřeba vojáků nakupovat dodatečné potraviny a pochutiny.

Příkládají se originály zprávy o zkušenostech ženijního praporu 47 a průzkumného praporu 46 (od každého 2 exempláře).¹⁶²

podepsán Freih. v. Waldenfels.¹⁶³
BA-MA, RH 53-7/764 – cyklostyl.

Assessment of the 1939 Occupation of the Czech Lands

By Aleš Binar

The subject of the present study is the operational analysis and assessment of the process of occupation of the Czech lands in March 1939 by the XIII Army Corps (*XIII. Armeekorps*) Command. Two key documents of the so called *Erfahrungsbericht* type are included in an appendix to the study. The study is based on archive research conducted in the Federal Republic of Germany, specifically in the Military department of the Federal Archive (*Bundesarchiv-Militärarchiv*), using collections hitherto unexplored by Czech historiography. It hence presents new factual findings primarily related to the territory that had become operational area of the XIII Army Corps, i.e. Southern Bohemia, parts of Western and Central Bohemia and a part of Western Moravia (Bohemian-Moravian Highlands).

Preparations and the course of occupation in the XIII Army Corps area demonstrate that the Corps Command and German Command in general expected that the occupation of the Czech lands would be a peace time operation. Nevertheless, all necessary measures were taken to conceal the preparations and prepare for eventual mobilisation. For example, the units left their locations on the last moment or the military intelligence had interrupted some of its activities (reconnaissance in the locations of Czechoslovak military units) and resumed it only a few days before

the launch of the operation. Because of the possible mobilisation, part of the officer corps of the participating units stayed at the garrisons. As a result of these measures, Wehrmacht, or the XIII Army Corps, found itself under considerable time pressure which was accidentally aggravated by the weather conditions, in particular by a snow storm in the southern part of the Czech lands.

The analysis of the execution of the military occupation reveals German Command's operational objectives. Location of the armoured divisions on the XIII Corps' flanks as well as their mission – to proceed through the territory in such a way that a large area would remain in the rear to be controlled by the infantry – corresponds to the Blitzkrieg tactic.

On the other hand, there were also some factors that weakened the effectiveness of German troops. Three out of four XIII Army Corps divisions were newly formed units with no or only very limited experience in operational leadership. From this point of view, the occupation of the Czech lands can be seen as a large and at the same time the last Wehrmacht military exercise prior to the launch of Second World War.

The March occupation of the Czech lands took place under peaceful conditions. In spite of that the German Army struggled with a number of problems and complications while reaching its operational objectives, such as insufficient qualification of its command corps, logistical and communication difficulties, etc. The above-mentioned assessment of the XIII Army Corps thus sheds new light in the readiness and ability of the German Army to withstand and possibly break potential military resistance.

Aleš Binar, Ph.D. (1983)

vystudoval odbornou historii na Slezské univerzitě v Opavě (Ph.D.), od roku 2010 působí na Univerzitě obrany, kde vyučuje vojenskou, politickou a správní dějiny českých zemí ve 20. století. Do jeho badatelského zájmu patří novodobé české dějiny, především regionální dějiny Slezska, československo-polské vztahy

a vojenské dějiny druhé světové války.

Aleš Binar, Ph.D. (born 1983)

He has obtained his doctoral degree in history at Silesian University in Opava. Since 2010, he has been employed at the University of Defence where he teaches military, political and administrative history of Czech lands in 20th century. His research interests include modern Czech history, especially the regional history of Silesia, Czechoslovak-Polish relations and military history of Second World War.